

„მოგზაური“ წელიწადში ღირს 5 მან. ნახევარ წლით 3 მ. ცალკე ნომერი 10 კ. აღრესი: თფილისი, ნიკოლოზ. ქ. № 44.

მოგზაური

მთავალკაციული ჟურნალი

რედაქცია ღირს ყოველ დღე: ღირსის 10 საათ. შუადღის 1 საათამდე, და საღამოს: 6 სათ. 7 საათამდე.

№ 14.

კვირა, 17 აპრილი 1905 წლისა.

№ 14.

შინაარსი: მქადაგებელი. — იუდა, №-ისა. — ოფიციალური ცნობები გლეხების მოძრაობის შესახებ. — ოფიციალური განცხადებანი. — სხვა და სხვა ამბები. — კორესპონდენციები. — შინაური მიმდინარეობა. — რუსეთის ქრონიკა. — სააღდგომო ფანტაზია, თავუნასი. — ჩემი შთაბეჭდილებანი. — ღიასი. — ცნობები გურიის შესახებ. — პროლეტარიატის როლი დღევანდელი მოძრაობაში, კ. ჯ. — ისა. — მემანქანეთა, მათ თანაშემწეთა, კარდუქორთა და მეთრეთა კრება. — თფილისის პედაგოგების კრება.

მქადაგებელი.

ამ ორი ათასის წლის წინეთ, გოლგოათის მთაზე, რომელიც ქ. იერუსალიმს დაყურებს, ებრაელების მაშინდელმა მთავრობამ სიკვდილით დასაჯა, ჯვარზე ჩამოკვით, ერთი მქადაგებელი, რომელიც იმავე მთავრობამ შემდეგი სახელწოდებით მონათლა: „იესო ნაზარეველი, მეუფე ურიათა“. ამ სახელწოდებაში გამოიხატებოდა ის დამკრება და დაცინვა, რომელსაც მთავრობა დასჯილი მქადაგებელის სახელს უცხადებდა. მაგრამ გავიდა დრო, მთავრობამ უზომო ზიზილი დამსახურა და დასჯილმა, დამკრებულმა და შეურაცხყოფილმა მქადაგებელმა კი კაცობრიობის საუკეთესო ნაწილის სიყვარული და პატივისცემა მოიპოვა. ვინ იყო ეს მქადაგებელი? რისთვის დასაჯეს იგი ასე სასტიკათ? ვინ იყვენ ისინი, რომლებმაც იგი სიცოცხლეს გამოასალმეს?

ეს მქადაგებელი იყო უბრალო მშრომელი ხალხიდან გამოსული, შვილი იოსებისა და მარიაშისა. ისინი კი, ვინც იგი დასაჯეს, იყვენ შლვდელ-მთავრები, მწიგნობარნი, ხუცეები, ე. ი. მაშინდელი მთავრობა თვისი პოლიტიით და უანდარმებით. ყველა ესენი იცავდენ არსებულ წეს-წყობილებას, ზნე-ჩვეულებებს და სარწმუნოებას, ვინაიდან ყოველივე ეს იმათთვის სასარგებლო იყო. ხალხი კი უზომოთ იტანჯებოდა, ყოველივე ეს აწვა მას კისერზე, იგი იძულებულიყო ყოველივე ეს ეთმინა, წინააღმდეგ შემთხვევაში მას სასტიკი, უღმობელი სასჯელი მოელოდა მთავრობისაგან. მქადაგებელმა მოიწადინა ხალხის განთავისუფლება, მან გამოუცხადა არსებულ წეს-წყობილებას სამკედრო-სასიცოცხლო ომი. იგი მოვედინა ქვეყანას იმიტომ, რომ ყოველივე არსებული დაენგრია და სრულებით ახალი დაეფუძნებია. ამცნებასა ახალსა მოგცემ თქვენ, რათა იყვარებოდეთ ურთიერთობას; ვითარცა მე შეგიყვარენ თქვენ, რათა თქვენცა იყვარებოდეთ ურთიერთარსს (სახ. იოან, XIII, 34). ძველმა სჯულმა არ იცოდა სიყვარული, იქ ყველაფერი შურის მიებაზე იყო დამყარებული: თვალის თვალისა წილი და კბილის კბილისა წილი, — ან რაში იხატებოდა მაშინდელი ზნეობა. იესომ თავის ქადაგების დაწყებისთანავე გამოაცხადა, რომ იგი მოვედინა ქვეყანას მახარობელთგლახაკათა (ლუკ. IV, 18). „მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშვრალნი და ტვირთმძიმენი და მე განგისვენო თქვენ“ (მათესი, XI, 28). ამიტომ მის

გარშემო შეიკრება ურიცხვი ხალხი; იგი გადადიოდა ერთი ადგილიდან მეორეში და ყოველგან ხალხს უქადაგებდა ძმობას, ერთობას და თანასწორობას. ხალხი მაშინვე მიემხრო იესოს, რადგანაც მაში დაინახა თავის მსხველი; სამაგიეროთ მას გადაემტერენ ყველა ძლიერნი ამა ქვეყნისა. პირველათ იმათ ასეთ საშუალებას მიმართეს: მოინდომეს ხალხის თვალში მისი დამკრება, სახელის გატყუა. ვინ არის იგი, რომ რაიმე კარგის ქმნა შეიძლოს? ვანა იგი ღარიბ-ღატაკი იოსების შვილი არაა? ეს ის არ არის, რომლის ძმები აქ სიმშლით იხოცებიანო? ვანა მაგას რა უნდა შეეძლოსო? ამ ხერხმა რომ ვერ გაჭრა, მაშინ მოინდომეს მისი გამოცდა ცოდნაში, მაგრამ აქაც უმტყუნა მათ ბედმა. იესო ზედ მიწვევით მოცდენ გამოდგა, და თავისი პასუხით იგი უხერხულ მდგომარეობაში აყენებდა თავის გამოცდელთ. მაშინ იესოს მტრებმა გადაწყვიტეს სრულებით მისი თავიდან მოშორება, ე. ი. მისი სიკვდილი. ამისთვის საჭირო იყო მისი შეპყრობა. მქადაგებელმა კარგათ იცოდა, რომ მას მთავრობა არ აპატიებდა ხალხის სასარგებლოთ მოქმედებას. ამიტომ მასაც არ ეძინა. იგი სიფრთხილით იქცეოდა. იესომ იცოდა, რომ მას დიდ ძალით ხალხი თანაუგრძნობდა და იგი მზათ იყო მისთვის თავს დაედვა. ამიტომ იგი დღე არავის არ ერიდებოდა და ყოველგან თამამათ ქადაგებდა. მას ღამეობით ემინოდა დაქერის და შეპყრობის, რადგანაც მთავრობა ასეთ ვაცს მხოლოთ ღამე იქერს და მეორეც ისა, რომ ღამე იგი მარტოთ მარტო რჩებოდა. მაგრამ იესომ მაინც იცოდა, რომ აღრე იქნებოდა თუ გვიან მას დაიქერდენ და სიცოცხლეს გამოასალმებდენ. ამიტომ იგი ამხადებდა თავის მოწაფეებს, რომ მისი მოძღვრება გავრცელებიან, როცა იგი უკვე აღარ იქნებოდა. იგი არ უმაღავდა იმათ, რომ ამისათვის ასინი იქნებიან დევნილი და წამებული: ანუ გემინენ მათგან, რომელითა მოსწყვიდენ ხორცი, ხოლო სულისა ვერ ხელოწიფების მოკვლად (მათ. X, 28). იესო უწყოდა, რომ ახალი მოძღვრება, რომელსაც იგი ქადაგებდა, ვერ განხორციელდებოდა ძველი წესწყობილების ფარგალში: „არავინ შთაასხის ღვინო ახალი თხიერთა ძველთა, რათა არა განხეთქნეს ღვინომან ახალმან თხიერნი, და ღვინო დათხიოს და თხიერნი წარწყმდენ. არამედ ღვინო ახალი თხიერთა ახალთა ჯერ არს შთასხმად. (ლუკ. V, 37—38). იესოს მოძღვრების განსახორციელებლოთ საჭირო იყო არსებული წესწყობილების დანგრევა და ახლის შექმნა. ეს კი მოითხოვდა ბრძოლას, რაც კარგათ იცოდა თვით მქადაგებელმა. იგი მოელოდა ამას და ასე ასწავლიდა თავის მოწაფეებს: „რაჟამს გესმოდენ ბრძოლანი და ამბავნი ბრძოლათანი, ნუ შესძრწუნდებით, რამეთუ ჯერ არს ესე ყოფად, რამეთუ აღსდგეს ნათესავი ნათესავსა ზედა, და შეუღება შეუფებასა ზეთა. და იყვენ ძვრანი ადგილ-ადგილ, და იყვენ სიყმილნი და შფოთნი. ესე ყოველი დასაბამი საღმობისა არს. ხოლო ეკრძაღენით თქვენ თავთა თქვენთა, რამეთუ მიგცემდენ თქვენ შესაკრე-

ბელთა და კრებულთა შორის გტანჯვიდენ თქვენ და წინაშე მეუფეთა და მთავართა წარსდგეთ ჩემთვის საწამებლათ მათდა... და იყენეთ თქვენ მოძულეებულ ყოველთაგან სახელისა ჩემისათვის, ხოლო რომელმან დაითმინოს სრულიად, იგი ცხოვნდეს“ (მარკ. XIII, 7—13). ამასობაში მღვდელ-მთავარნი, მწიგნობარნი და მთავარნი ყოველ ღონისძიებას ხმარობდნენ, რომ რაიმე ნაირათ იესო შეეპყრათ და მოეკლათ. მაგრამ რადგანაც იცოდნენ, რომ ხალხს უყვარდა თავის მოძღვარი, ისინი ამისათვის საიღუმლოთ ემზადებოდნენ, ვინაიდან ეშინოდათ ხალხის ამბოხების და შფოთას. იმათ უნდოდათ იესოს ჩუმით შეპყრობა. ამ მიზნით იმათ მოიყიდეს იესოს ერთი მოწაფეთაგანი, იუდა, რომელიც ამნაირათ შეიქნა თავისივე მოძღვრის მოღალატე და გამცემელი. ერთ საღამოს გეთსამანიის ბაღში, სადაც იესო მარტოთ მარტო მიცემოდა ღრმა ფიქრებს, მასთან მივიდა იუდა ისკარიოტელი, ერთი მისი მოწაფეთაგანი და მასთან პოლიცია და ჟანდარმები, წარგზავნილი მღვდელმთავართა, მწიგნობართა და მთავართაგან, შეიარაღებული წარებითა და მახვილებითა. „მათ დასხნეს მას ზედა ხელნი და შეიპყრეს იგი“. ეს იყო ერთ და იმავე დროს ძალმომრეობაც და სილამობაც მთავრობის მხრით. რაც ვერ მოეხერხებიათ დღე, იგი შეასრულეს ღამე. იესო იძულებული იყო დამორჩილებოდა ამ ძალმომრეობას, გარეგან ფიზიკურ ძალას, მაგრამ შეუქლებელი იყო, რომ ამ გარემოებას იგი არ აღეშფოთებია; და მან აღელვებულმა წარმოთქვა: „ვითარცა ავაზაკსა ზედა გამოხვედით თქვენ მახვილითა და წათებითა შეპყრობად ჩემდა. დღითი დღე ვიყავ მე თქვენ თანა ტაძარსა მას შინა და არა განყავთ ხელი ჩემ ზედა. არამედ ესე არს ჟამი თქვენი და ხელმწიფება ბნელისა“ (ლუკ. XXII, 52—53). ამნაირათ ასეთი საზიზღარი საქმის ჩადენა შეეძლოთ მხოლოდ ღამე, ბნელაში, და ეს დღესაც ასეა. შეპყრობის შემდეგ იესო წაიყვანეს მღვდელმთავრის სახლში. იქ უნდა ეწამებიათ იგი, ეშოვნათ ცრუ მოწამენი და შემდეგ სიკვდილით დაესაჯათ. სანამ სიკვდილით დასჯიდნენ, მისთვის არ დაუკლიათ არავითარი დამკირება და შეურაცყოფა: იმას ცემდნენ, პირში აფურთხებდნენ, აცემდნენ სხვა და სხვა ტანსაცმელს და ბოლოს ეკლის გვირგვინიც დაადგეს თავზე. დასასრულ იგი ჯვარს აცვეს. მაგრამ იესოს მტრებმა დაიმორჩილეს მხოლოდ მისი სხეული, მისი ხორცი. რაც შეეხება მის სულს, მის მოძღვრებას, მათ არ ძალ ედგათ მისი დამორჩილება, მათ განკარგულებაში არ იყო ამის აღმოუხრა. საზოგადოთ მიღებულია, რომ ამა ქვეყნის ძლიერთ, გაბატონებულ წოდებათ თუ კლასებს ჩვეულებათ აქვთ თავის საწინააღმდეგო მოძღვრების ჩასაქრობათ და მოსასპობათ, ამ მოძღვრების მალღარებელნი და მიმდევარნი შეიპყრან და დასაჯონ. მათ ვერ შეუღნიათ იესოს სიტყვები: „ნუ გეშინინ მათგან (ე. ი. მთავრობისაგან), რომელთა მოსწყვიდენ ხორცნი, ხოლო სულისა ვერ ხელეწიფების მოკვლად. იესოს მოძღვრება ვერ მოსპეს მით, რომ მისი დამფუძნებელი სასტიკათ აწვალეს, დატანჯეს და მოკლეს. თვით მოძღვრებისათვის ეს უფრო სასარგებლო შეიქნა. იესოს მოძღვრება ქრისტიანობის სახელით ჩქარა გავრცელდა იმათში, ვინც დაზარალებული, შეწუხებული და დაბეჩავებული იყო. ქრისტიანობა მალე მოედვა ქვეყნიერებას. იგი შეიქნა განსაკუთრებით ღატაკთა, გლახაკთა, მამუშროთა და ტვირთმძიმეთა სარწმუნოებათ. მაგრამ გავიდა ხანი და ქრისტიანობამაც იცვალა ფერი; ეს მოხდა მას შემდეგ, რაც ეს სარწმუნოება მიიღეს ძლიერებმან ამა ქვეყნისამ. საუკუნოების განმავლობაში იესოს მოძღვრება სრულებით შეცვალეს და გადაამახინჯეს.

ი უ ლ ა.

იუდას სახე, ბნელი სახე თვალთ წინ გვიდგია. მისი სახელი დაღ-დასმული და საზიზღარი ყველას ვვალანებს. ანგარებით გატაცებულმა ოცდა ათ ოქროთ როგორ გასცა თავის მოძღვარი და წრფელი გრძობა, სიყვარული ფულს ანაცვალა.

მღვდელთ-მთავართაგან მოყიდულმა, ცრუ ამბორებით მეფის ჯალათებს მისცა ხელში მასწავლებელი და ჯვარზე აცვეს ხალხის შვილი, ჩაგრულთ იმედი—აწამეს როგორც «ბოროტების» მქადაგებელი.

მოკვდა იესო ჯვარზე ცმული! იუდაც მოკვდა! ორივეს დარჩათ თანამგრძობი და მიმბაძველი: ხშირია მოძმის გულისათვის თავ დადებულა; ხშირია ფლიდა მოღალატე და გამცემული.

აგერ, შეხედეთ ახალგაზრდა კობჯა ქაბუჯი!.. წვერ მოპარსული და უღვაშებ ამქვანებული ტკბილათ საუბრობს. ილიმება, გველერსება... ვინ რას იფიქრებს თუ მის გულში ეშმაკი ბუდობს? თუ ტკბილი სიტყვით ვაქრობს იგი ზნე დაცემული? არავინ ენდოა... მოძმისათვის გული არ სტკივა—ის ჯაშუშია, მოღალატე და გამცემელი.

აგერა კიდევ ახალგაზრდა ქალი-ქალწული! უმანკო სახით, ანგელოზებრ სათნო და ნაზი... „ქიანქელასაც არ გაქყლეთლო“ იფიქრებს კაცი, მაგრამ შეკდება. იმის გულში ბუდობს სატანა და სასახელო, სატრფიალო ცხოვრების საგნათ გამოუსახავს დაბეზდება, ენის მიტანა. ანგარებისთვის თრთოლავს მისი გული და ხელი—ის ჯაშუშია მოღალატე და გამცემელი.

აგერ მოძღვარი, ღრმა მოხუცი, წელშია მოხრალი. სპეტაკი წვერი სახეს უმკობს მკერდზე დაყრილი. სულ „მორჩილებას“ უქადაგებს საყვარელ სამწყსოს, ლოკვის დროს თვალებს ზეცად აპყრობს და გვეკონება თვით მეუფესთან ბაასობსო. შეცდები მწარეთ, იმის გულში ღვარძლი თესია. არ ენდოა მოძღვარს ფარიველს უკეთესია. მისი ღალადი, თვალთ მიბნედეა, ტკბილი ღიმილი—თვალთ-მაქცობაა, თქვენს წინ დგას იუდას შვილი, მღვდელი-ჯაშუში, მოღალატე და გამცემელი.

აი აქ კიდევ, ხედავთ თვადს თავის აქრებთან; ბეჭებს რომ არხევს იარაღით მთლათ შექურვილი! ვინა გგონიაა?—შპიონია თანამედროვე ჩამომავლობით გამცემელი, იუდას შვილი!

აღსდგა იესო და დათრგუნა იუდას მცნება! დღეს ხალხი აღსდგა და „ჯაშუშებს“ მოევილინება, ძლიერი რისხვა, ხალხის რისხვა!.. ძრწოდეთ მაცდურნო!

ო ზ ი ც ი ა ლ უ რ ი ც ნ ო ბ ა გ ლ ე ხ ე ბ ის ო მ ო ძ რ ა ო ბ ის უ მ ს ა ხ ე ბ .
(„კავკაზ“ № 92)

თელავის მაზრაში მოძრაობის შესახებ ამ ბოლო დროს შემდეგი ცნობებია მიღებული:

28 მარტს სოფელ ურიათუნის გლეხებმა თავი მოიყარეს სასწავლებლის ეზოში, აიძულეს მღვდლები ფიცი ჩამოერთმიათ მათთვის, დაადგინეს: დახურონ სასოფლო სამართველო და სასწავლებელი; დააწესეს გადასახადი მღვდლების სასარგებლოთ კონზზე ყოველ წლივ სამ-სამი მანეთი; გადაყენეს ტყის მცველები (ობივზღიკები) ტყის დარაჯები, ჩამოართვეს მემამულეთ ხელწერილი იმის შესახებ, რომ მათი მამული გლეხებს ეკუთვნის, დაადგინეს:—ყველამ წოდებათა განურჩევლათ, მიიღოს მონაწილეობა საზოგადო მუშაობაში, უფასოთ ისარგებლონ ტყეებითა და საძოვრებით,

სავაჭრო პატენტი არ აიღონ, სააქციზო ბაჟი არ გადაიხადონ არაყის გამოსახდელად და არ გადაიხადონ სავადმყოფოს ფული.

გლეხებს არავითარი ძალა არ უხმარია და დაიშალენ. 30 მარტს სოფელ წინანდლის გლეხები მივიდნენ დილით საუფლისწულო მამულში, გამოიწვიეს კრებაზე ყველა მუშა, ხელოსანი და მოსამსახურე. ვინც არ გამოვიდოდა, გადაწვასა და დასჯას ემუქრებოდნენ. ცეცხლი წაუკიდეს თავად სულხან გიორგის ძის ქაჯავაძის ტყეს, საიდანაც ცეცხლი მოედვა საუფლისწულო ტყეს, მაგრამ დროზე ჩააქრეს. მეორე დღეს თავი მოიყარეს სოფ. ვანთის, ბუშათის, ქვემოხოდაშენის და წინანდლის გლეხებმა, რიცხვით ორ ათასამდე კაცმა, ააფრიალეს ორი წითელი დროშა, შეფიცეს ერთმანეთს ერთობა, მივიდნენ წინანდლის სასოფლო სამმართველოსთან, გამოიტანეს გარეთ ხელმწიფე იმპერატორის სურათი, დაკეტეს სოფლის სამმართველო. ჩამოართვეს სოფლის მოხელეებს ნიშნები და უბძანეს, ჩვენ საქმეში ნუღარ გაერევიით.

ამის შემდეგ ხალხი მიუახლოვდა საუფლისწულო მამულის რკინის კარებს, სადაც დაუხვდა ამ მამულის გამგე ნ. ვ. კუროვლოვი, და მუქარით მოთხოვეს პირობაზე ხელი მოეწერა, რაიცა მან აასრულა. ამის შემდეგ ხალხი „ურა“-ს დახილით გაემართა სოფ. ქვემოხოდაშენსა, ბუშათსა და ვანთისაკენ, სადაც პირობაზე ხელის მოწერა მოთხოვა მემამულეებს.

კავკასიის მთავარ-მართებლის განკარგულებით თელავის მაზრაში გაიგზავნა კავალერიის რაზმი.

ოფიციალური გამოცხადება.

(„კავკასი“ № 93, 94).

I

ბრძანება ტფილისში დაბანაკებულ არმიისადმი.

გაზეთ „ივერია“-ში (№ 48) დაბეჭდილი იყო ცნობა, ვითომ ოლქის ჯარების უფროსის მოადგილეს ჯარებისათვის ებრძანებინოს, ქუჩაში მომხდარ არეულობის დროს იარაღი არ იხმაროთო. ეს ცნობა უსაფუძვლოა. ამიტომ, ოლქის ჯარების უფროსის ბრძანებით, მომყავს უკანასკნელი სიტყვები ჯარების უფროსის ცირკულიარულ განკარგულებისა, 1903 წლის 11 მარტიდან მოყოლებული თარიღით: „თუ მიღებული ზომები მიზანს ვერ მიაღწევს და წესიერება აღდგენილი არ იქნება, სამჯერ უნდა გააფრთხილოთ, რომ იარაღს იხმართ, და თუ უწესოება, მაინც არ მოიხიბობთ და იარაღის ხმარება საჭირო იქნება ჰაერში კი არ უნდა გაისროლოთ, უნდა ესროლოთ პირდაპირ უწესოების ჩამდენლებს, ან ცალცალკე, ან ერთათ გარამოებისა დაგვართათ“.

ამასთან, იმ შემთხვევაში, თუ ბრბო ვისმე დაეცემა, გაცარცავს, ან გადასწვავს, ჯარებმა იარაღი უნდა იხმარონ უფროსის ნების და გარემოების დაგვართათ.

ვინც ამ ბრძანებას არ აასრულებს, კანონით სასტიკათ დაისჯება. ხელს აწერს: თბილისის კომენდანტის მოადგილე გენერალ-მაიორი ტიმოფევი.

II.

გაზეთ „ცნობის ფურცლის“ მე-2794 ნომერში მოთავსებულია შენიშვნა იმის შესახებ, რომ კავკასიის ნამესტნიკის თანამდებობის აღმასრულებელის გენერალ მალამას მიერ „კავ.“-ში დაბეჭდილია ამ სავალდებულო დადგენილების გაუქმების შესახებ, რომელიც შეეხება თბილისში იარაღის ტარების აღკრძალვას*).

როგორც ჩანს კავკასიის უმაღლესს მთავრობის განკარგულება სწორეთ ვერ გაუგიათ. გაზეთ „კავკას“-ის მე-91 ნომერში მართლაც გამოქვეყნებული იყო გენერალ-ლეიტენანტ მალამას მიერ გაძლიერებულ დაცვის წესების ძალით, 8 მდგომარე აპრილს დაბეჭდილი სავალდებულო დადგენილება იარაღის ტარების, შენახვის და ვაჭრობის აღკრძალვი შესახებ. ეს სავალდებულო დადგენილება—გამოცემულ იქნა ნაცვლით თბილისის გუბერნატორის მიერ ამავე საგნის შესახებ გამოცემულ სავალდებულო დადგენილებებისა. განსხვავება ამ ორ დადგენილების შორის მხოლოდ ის არის, რომ სხვა და სხვა წესია დამნაშავეთა პასუხისგებაში მიცემისა. გუბერნატორის სავალდებულო დადგენილებაა ძალით, დამნაშავეთა პასუხისგებაში მიცემა შეიძლება სასამართლოს წესით, ამასთან უდიდესი ჯარიმა 25 მანეთს არ აღემატებოდა. ნამესტნიკის თანამდებობის აღმასრულებელის მიერ გამოცემულ სავალდებულო დადგენილებაა ძალით-კი დამნაშავენი დაისჯებიან ადმინისტრატიულ წესით, როგორც ამას გაძლიერებულ დაცვის კანონები მოითხოვს, ამასთან ასეთი დამნაშავენი შეიძლება დაჯარიმებულ იქნენ 500 მანეთამდე ან დაპატიმრებულ იქნენ სამ თვემდე.

ამ რიგით აკრძალვა იარაღის ტარებისა, შენახვისა და გაყიდვისა იმათთვის, ვისაც ამის უფლება არა აქვთ, არა თუ გაუქმდა, პირიქით, რეპრესია ამ ქამათ უფრო გაძლიერდა.

სხვა და სხვა ამბები.

უმაღლესი უქაზი მმართველ სენატს: მიმდინარე წელს სახელმწიფოს ზოგიერთ ადგილებში გლეხ-კაცობამ არეულობანი მოახდინა, დაანგრია და დაძარცვა მემამულეთა კარში-დამო, სავაჭრო-სამრეწველო დაწესებულებანი და მოძრავი ქონება. ყოველად შეუძლებელია საქონეზე უფლებების აგეთი ბოროტ-განზრახვითი დარღვევა, ვინაიდან ყოველივე კერძო საკუთრება ხელ-უხლებელი უნდა იყოს და მთავრობის ყველაზე უპირველესი ვალდებულებაა მისი დაცვა უკანონო შეხებისაგან; ამასვე მოითხოვს საზოგადოებრივ ცხოვრების წარმატება მშვიდობიანობისა და სიწყნარის გზაზე. რათა ხალხი უკეთესათ დარწმუნდეს, როგორც კერძო საკუთრების ხელშეუხებლობას, აგრეთვე იმას, რომ ყველა, ვინც სხვის ქონებას ხელს ახლებს, სასტიკად იქნება დასჯილი და ქონებრივ პასუხის გებაში იქნება მიცემული, ჩვენ ბრძანებას ვცემთ: ა) მიენდოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაარსოს, რომელ მაზრაშიც საჭირო იქნება, დროებითი სამაზრო კომისიები მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლების თავმჯდომარეობით; ამ კომისიაში მევლენ სამაზრო საეროებო გამგეობების თავმჯდომარენი, მაზრების ისპრავნიკები, საეროებო უფროსები და სახარკო ინსპექტორები, რომელთა მაზრებში მოძრაობა მოხდა და აგრეთვე მოპატიჟებულ იქნებიან სამაზრო ერობის კრების ის ერთი, ან ორი ხმოსანი, რომელნიც ცხოვრებენ არეულობის ადგილთან ახლოს; ბ) მიენდოს შემოხსენებულ კომისიებს, გამოიძიონ, თუ ვინ იღებდა მონაწილეობას გლეხების მოძრაობაში და გამოიანგარიშონ, რამდენი ზარალი მიაციენეს გლეხებმა მემამულეებს, რომ ყველა ზარალი, მოძრავ თუ უძრავ საქონლებისა გადახდეთ იმ სოფლების ყველა გლეხ-კაცობას, რა სოფლებშიაც საწინააღმდეგო მოძრაობა იყო; გ) მიენდოს შინაგან საქმეთა მინისტრს, უჩვენოს შემოხსენებულ კომისიებს, თუ როგორ უნდა იმოქმედონ მათ და აგრეთვე გაგზავნოს მინისტრისაგან საგანგებოთ დანიშნულნი პირნი, რომელთაც ხელმძღვანელობა უნდა გაუწიონ კომისიებს; დ) მიენდოს შინაგან საქმეთა მინისტრს, შეიჩუშაოს

იმის პროექტი, თუ რა გზით შეიძლება განხორციელდეს მეორე პუნქტში ნაჩვენები ზომები და დაზარალებულთა დაკმაყოფილება; აგრეთვე საკითხი იმ შემამულეთათვის ხაზინიდან დახმარებისა, რომელთაც საკუთარი ძალა არ შეწევთ მიაკეთა მოაკეთონ თავიანთი მინგრეული კარმიდამო და ოჯახი: ხსენებულმა მინისტრმა შეიმუშავა ყველაფერი ეს, იუსტიციისა და ფინანსთა მინისტრებთან მოლაპარაკებით და შემდეგ მინისტრთა კომიტეტის ხელით, წარმოადგინოს ჩვენ და დასამუკიცებლათ. მართებელმა სენატმა მოახდინოს ამის შესრულებისათვის საჭირო განკარგულებანი. ნამდვილზე საკუთარ ხელმოწერილია: „ნიკოლოზ“. ცარსკოე სელო, 1905 წ. 10 აპრილი.

ქუთაისის გენერალ-გუბერნატორს თავ. ჯამბაკურიან-ბელიანს შემდეგი განცხადება გაუცია: იმ სოფელმა, საცა სკოლა და კანცელარია გადაიწვა, 2 თვის განმავლობაში ახალი შენობები უნდა ააგოს. თუ ვინმე კერძო კაცის შენობაა გამწვარი, მაშინ სოფელმა შენობის ფასი უნდა უზღოს დაზარალებულს; სადაც ამ განკარგულებას არ ასრულებენ, სოფელი 3000 მანათს გადაიხდის ჯარიმად.

გორის და ლუშეთის მაზრაში ვერ შეუდგენიათ გასაწვევჯარის კაცთა სია, რადგან საჭირო ქაღალდები კანცელარიასთან ერთათ გადაუწვავთ გლეხებს. მაზრის უფროსები თხოვენ თფილისის გუბერნატორს შეატყობინოს როგორ მოიქცეს.

6 აპრილს დილის 9^{1/2} საათზე აბაშასა და ახალ-სენაკს შუა ადლოთ ერთი რელსი, როცა მატარებლით აბაშაში შეპყრობილი ავიატორები უნდა გაეტარებიათ. მემანქანემ დროზე შეაჩერა მატარებელი.

7 აპრილს თფილისში მოიყვანეს ერთი ნაწილი ყაზახრუსთა ჯარისა, რომელიც ბათუმში ჩამოაყვანიათ რუსეთიდან.

7 აპრილს ბაქოს გუბერნატორის განკარგულების თანხმით შეიპყრეს 400-მდე გაფიცული მექანქანეები და მათი თანაშემწეები. დაპატიმრებულებმა თანხმობა განაცხადეს მუშაობის განახლებაზე. ბაქოდან ორი მატარებელი წამოვიდა. როცა მოსამსახურეები და დეპოს მუშები გამოვიდნენ, გააცხადეს, რომ მუშაობას არ დაეწყებთ, სანამ დაპატიმრებულ ამხანაგებს არ განათავისუფლებთ. ამ გადაწყვეტლებას მემანქანეებიც მიემხრენ.

სვანეთში თავად გადრაფხაძეებს მოუკლავთ თ-დი შამშეგლოვანი, რადგან უკანასკნელი გლეხების მოძრაობაში იღებდა მონაწილეობას. ხალხი ძალიან აღელვებულია ამ მკვლელობის გამო.

ქურნალისტების კრება უკვე გათავებულია პეტერბურგში. კრებას ქურნალისტთა კავშირის დაარსება გადაუწყვეტია.

რაქის, შორაზნის, ქუთაისის, ოზურგეთის და სენაკის მაზრებში მიწის დამმიჯვნელი კომისია ხალხს არ მიუღია.

გენ. ალიხანოვ-ავარსკის მიერ შეპყრობილ ოზურგელებს რუსეთში გადასახლება მიუსაჯეს: ექიმს გიორგი ჭოდოშვილს, აღექსანდრე წუწუნავას და სიმონ ლლონტს სამარის გუბერნიაში; თედორე კიკვაძეს, სამსონ ვაშაყაძეს და ისაკი სებაშვილს ყაზანის გუბერნიაში. ახლა ხმა გავრცელდა, რომ ამ პირებს აღარ გზავნიანო.

როგორც ამბობენ, მთავრობა განთავისუფლებას უპირებს პოლიტიკურის და სარწმუნებრივი ხასიათის დამნაშავეებს. ამისტია აღდგომისთვის უნდა მოახდინონ.

გენერალ-გუბერნატორმა ნამესტნიკი გასულ აპრილს აპირებს გამოგზავრებას. ჯერ-ჯერობით გამოუგზავნიათ ორი ვაგონი ცხენები და ვეტლი. თოთიგონზე რე უბიე. ცოტა მანათს თუ იმყოფებულა ფრეა მტეილსწი იუშელ. შეუბრუნებენ მესამე თუ ველო 8 აპრილს ბაქოს სადგურის მუშები და ხელოვნები შეუდგენ მუშაობას იმ პირობით, რომ დაუყონებლივ მიეცეთ ფული.

სად. მიხაილოვის მემანქანეები შეუერთდნენ თფილისის მემანქანეთა მოთხოვნებებს. მუშაობა შეწყვიტეს. 8 აპრილს 1000-მდე კაცი შევიდა სატელეგრაფო განყოფილებაში და დაითხოვა ტელეგრაფისტები.

ქ. სარატოვში 9 და 10 აპრილს რესტორანების აფიციანტები გაიფრცენ. მოთხოვნებს უფრო ეკანომიური ხასიათი ქონდა. პოკროვსკის სლაბოდაში ათასზე მეტი გემის დამტვირთავი გაიფიცა და ხელფასის გადიდებასა და იჯარადრების გაძევებას თხოულობენ.

13 აპრილს მოხდა თფილისის პედაგოგების კრება, რომელზედაც მიღებულ იქნა შემდეგი გადაწყვეტილება. ჩვენ, ქ. თფილისის პედაგოგები, მრავალ წლების განმავლობაში უდრტინკელათ ვიზნიქებოლით ბიუროკრატიულ წეს-წყობილების საზარელ ტვირთ ქვეშ, იმ წეს-წყობილების, რომელმაც წავგართვა ჩვენ და, ჩვენი ზეგავლენით, მრავალ ათას ახალგაზრდებსაც პიროვნება.

ახლა, როცა დადგა საერთო განახლების ჟამი, ხმა-მაღლა ვაცხადებთ, რომ ჩვენი მოთმინების ფიალა აივსო; აღარ ძალგვიძს ამის შემდეგ უწინდელათ მონური სამარცხვინო ცხოვრება. ჩვენი აზრი და გული ეგრეთ წოდებულ განათლების სამინისტროს ქაღალდის ბრძანების მორჩილათ გამხდარა. ჩვენ მოვითხოვთ, რომ თითონ ჩვენვე ვაყთ პასუხის მტებელი წინაშე ახალ გარზდა თაობისა, რომელიც ჩვენი ხელომძღვანელობის ქვეშ იზრდება. დროა გაგვანთავისუფლონ სანიმუშო პროგრამა-გეგმებისაგან და მათ განმარტებითი დამატებისაგან. დროა განგვათავისუფლონ გულთა მხილავ მზრუნველებისაგან და დირექტორ-ენსპექტორებისაგან. გაგვანთავისუფლონ ყოველ გვარ ბიფურკაციებისა და ბიუროკრატიების მოკლილ ფანტაზიის სხვა ამ ნაირ გამოგონებათაგან. დროა მოგვცენ თავისუფლება თავისუფალსა და წმიდა აღზრდის საქმეში. ჩვენ, პედაგოგებს თლათ არ დაგვიკარგავს ღვთიური სახე, თუმცა რკინის ბრქვალებში ვიხრჩობით, მარა ჯერ კიდევ შეგვრჩენია აზროვნება და გრძნობიერება და შეგვიძლია ცოცხალი სული ჩავბეროთ ახლანდელ უსიცოცხლო სკოლის გვამს. ჩვენ დრმათ დარწმუნებული ვართ, რომ ვერავითარი კერძო რეფორმები, რაც უნდა ლიბერალური ხასიათი ქონდეს მათ, ვერ გააცოცხლებენ მკვდარს, ვერ დაუბრუნებენ მას სიცოცხლის ნიქს, მხოლოთ ნახევრათ ცოცხალ ორგანიზმათ აქცევენ მას, და ასეთი ორგანიზმი კი ისევ მალე დაქლექდება და დაიღვეა. მ. რა ამასთანავე ჩვენ გვწამს, რომ სკოლის საქმეში ძირითადი რეფორმების მოხდენა შეუძლია მხოლოთ თავისუფალ რუსეთს, რომლის სვე-ბედი ჩაუვარდება ხელში ხალხის მიერ საერთო, ფარული, თანასწორი, პირდაპირი კენჭის ყრით არჩეულ პირებს განურჩევლათ ეროვნებისა. ასეთ არჩევნებს კი, მაშინ მოყვება სასურველი ბოლო, როცა უზრუნველყოფილი

იქნება სიტყვის, ბეჭდვის, კრებების, აგრიტაციის პიროვნების და ბინის სრული თავისუფლება და პოლიტიკურ დამნაშავეთა ამნისტია.

თფილისის სავაჭრო სკოლაში ეგზამენები დასრულდა და სწავლა გაათავეს სულ 23 მოწაულემ. ამათში 11 სომეხია, 1 რუსი, 1 ებრაელი და 10 ქართველი: დ. ბერეჟიანი, ს. გორდელაძე, მ. ერქომაიშვილი, მ. სულუხია, მ. თოიძე, მ. თოხაძე, ვ. ნანობაშვილი, კ. ცისკარიძე, ბ. ქავჭავაძე და ლ. ჩხენკელი.

თფილისის გუბერნატორი აცხადებს: ვინაიდან ორშაბათს, 11 აპრილს დაიწყო მოსამსახურეთა გაფიცვა, ამით ეცნობება იმ პირობით, რომელთაც სამსახურს თავი მიანებეს, რომ ბევრი იმათგანი, ვინც მუშაობის მომხრეებს ხელს უშლიდა და ემუქრებოდა, მთავარმართებლის თანაშემწის განკარგულებისამებრ უკვე დაატყვევეს.

რადგანაც არავის არა აქვს უფლება ძალადობით და მუქარით ხელი შეუშალოს იმ მოსამსახურეებს, ვისაც მუშაობა სურს, გაფიცულებს ამით ვაფრთხილებ, რომ ამ მხრივ დამნაშავენი მომავალშიაც ისე დაისჯებიან, როგორც აქამდის, ხოლო იგინი, ვინც დაუწყებლად დაუშლიან ამხანაგებს მუშაობას, გაიგზავნიან ქალაქიდან.

11 აპრილს **თფილისში გაიფიცენ რესტორანების**, სასტუმროების, კერძო ოჯახების ლაქიები, მზარეულები და ხელზე მოსამსახურენი. ამათ თავიანთი მოთხოვნებიანი წარუდგინეს პატრონებს. 11, 12 აპრილს თითქმის არც ერთი რესტორანი არ იყო ღია. კერძო სახლებშიაც თვითონ დიასახლისებს მოუხდათ სადილ-ვახშმის მზადება. 11 აპრილს, ამ გაფიცვის გამო თფილისში დაუპატრონებიათ 60 კაცი: ლაქიები მზარეულები და სხვა. ყველანი თავიანთ სოფლებში დაუგზავნიან. ლაქია-მზარეულებს უნდათ საერთო კრება გამართონ თავიანთ გაჭირვებულ მღვდლობრატოებზე მოსალაპარაკებლათ, მაგრამ ვერსად ვერ მოახერხეს, რადგან პოლიციანებს არ აძლევს.

11 აპრილს თფილისის ქალაქის მოურავის თანდასწრებით უსახელო საზოგადოების წარმომადგენელს მოლაპარაკება ქონდა ტრამვაის მოსამსახურეებთან შესათანხმებლათ, მაგრამ ამით ნხმება მაინც ვერ მოახერხდა, რადგან გრიპანისი კიდევ ვადათ ითხოვს 15 დღეს, რათა ბრიუსელში გამოეღობა რაკოს საზოგადოებას. წარმომადგენლებმა განაცხადეს, 9 დღეში შეგეძლოთ დეპეშით ყველაფერი მოეხერხებიათ და რადგან ჩვენთვის თავი არ შეიწყხეთ, მუშაობა აღარ შეგეძლიანო. 12 აპრილს კიდევ ქონდათ მოლაპარაკება და რადგან, კიდევ ვერ შეთანხმდნენ, 13 აპრილს შეწყდა ტრამვაის მოძრაობა.

ამ რამდენიმე წლის წინეთ ბოზარჯიანის თამბაქოს ქარხნის მუშებმა საერთო საქმისათვის გაიწერეს ფული. შეგროვილ თანხიდან მუშებს უნდა ესარგებლათ გაჭირვების დროს. შეიკრიბა 12,000 მანეთამდე. ბოზარჯიანცა ეს ფული დაიჭირა და მუშები იძულებული გახდნენ მთავრობისთვის მიემართათ შინაგან საქმეთა სამინისტროს განკარგულებით, აღნიშნულ თანხა მუშებს (ასე 150 კაცი) დაუბრუნდა. კვირას მუშები შეიკრიბნენ ალექსანდრეს ბაღში და მოილაპარაკეს როგორ მოიხმარონ დაბრუნებული ფული. მაგრამ პოლიციამ გაუფანტა შეკრებილნი. გუშინ მუშებმა თხოვეს ქალაქის მოურავს, რადგან არსად არ შეგვიძლია შევიკრიბოთ, გვი-

შვამდგომლეთ საბჭოს დარბაზი დაგვეთმოსო. ქალაქის მთავრავმა აღუთქვა დახმარება.

მოსკოვის გუბერნატორმა გამოუცხადა მოსკოვის საგუბერნიო საერობო გამგეობის თავმჯდომარეს, რომ საერთო საერობო კრება, რომელიც უნდა მომხდარიყო მოსკოვში 22 აპრილს, ნება დართული არ არისო.

წალენჯიხიდან გვწერენ: ადგილობრივი ბოქაულის განკარგულებისამებრ თითქმის ყველა კორესპონდენციებს რომელიც აქაურების სახელზე მოდის ფოსტით, აგრეთვე ვაზეთებსაც—იჭერენ და დანიშნულებისამებრ არ არიგებენ: სანამ სოფლებში მყუდროება არ დამყარდება, მანამდისინ ვაზეთებს ვერ წაიღებთ, რადგან მათი წყალობით უწყსოება მატულობსო.

კერძო სახლებში ხელზე მოსამსახურეთა (მზარეულების, ლაქიების, ძიძების—ჩრდივ სქესის) მოთხოვნები:

1. რვა საათის სამუშაო დღე.
2. ჯამაგირის მომატება 50% იმათთვის, ვინც თვიურათ 5—10 მანეთს იღებს და 20% დანარჩენებს.
3. სუფთა ბინა, ორი თავი საჭმელი და დილა-საღამოს ჩაი.
4. თუ მოსამსახურეს უნდა სამსახურის თავის დაწებება, ორი კვირით ადრე უნდა აცნობოს აღას. ხოლო აღამ ორი კვირით წინ და წინ უნდა მიცეს ერთი თვის ჯამაგირი.
5. ავთ გამხდარი მოსამსახურე ერთი თვის განმავლობაში უფასო ექიმით უნდა სარგებლობდეს და ჯამაგირიც შეენახოს ამ ხნის განმავლობაში.
6. მოსამსახურე უნდა იყოს აღის ხარჯზე და სამუშაო ტანისამოსიც მისგან ეძლეოდეს.
7. მოსამსახურე არ არის ვალდებული ბაზრიდან წამოიღოს 20 გირვანქაზე მეტი სიმძიმის სანოვავე; ხოლო ქალმა 10 გირვანქაზე უმძიმესი.
8. მოსამსახურე თავისუფალი უნდა იყოს პირველ მისის და ყველა დღესასწაულებში.
9. დამჭირავებელი პატრონისციმით უნდა ექცეოდეს მოსამსახურის პიროვნებას.
10. წელიწადში ერთი თვე თავისუფალი, მაგრამ ჯამაგირის გავმოუღიებავათ.
11. მოსამსახურეს არ გადახდეს ვატენილი ჭურჭლის ფასი.
12. აღას არ ქონდეს უმიზეზოთ მოსამსახურის დათხოვის ნება. წინააღმდეგ შემთხვევაში მან უნდა გადაიხადოს ერთი თვის ჯამაგირი.
13. მოსამსახურე ქალების ხნება არ უნდა ილახებოდეს აღების თვითნებობისაგან.
14. არ გამოირიცხოს მსახური გაფიცვის ან პოლიტიკური დანაშაულობისათვის.
15. ათი წლის სამსახურის შემდეგ მოსამსახურეს უნდა ეძლიოს პენსია, (მეთხუთხუთმედი ჯამაგირისა) იმ შემთხვევაში, თუ ის არ იწებებს მასთან სამსახურს.
16. მოსამსახურე თავისი მოვალეობის შესრულების შემდეგ თავისუფალი იყოს.

ლენხუმი. არ იქნა და ვერ დააღწია ხალხმა თავი ათას ვაჭრ შეშავაწროებულ, გამათანხმებულ, მიწისთან გამასწორებულ უსამართლობას და უდიერ მოქცევას. ამის დასამტკიცებლათ ანა ერთი და ორი მაგალითი მოყვანიდა ადგილობრივ და სხვა ჟურნალ-გაზეთებშია, მაგრამ მეტი არ იქნება აქაც გავანდო შეთხვეული საზოგადოება ერთ ასეთ შემთხვევას.
2 ამ აპრილს აქეთ ამოიარეს დ. ონიშვილი შიშვალმა 60-დღე ყაზახ-რუსმა ერთის აფიგრის უფროსობით. პირველი დამე ამ მო-

გზურობაში შექვენი სთფორტა სდგურზე გაყვითათ. აქ ბ. აფი-
 ცურს ვახშია მიერთია და ჩვეულებისამებრ თვისისა რიგზედ
 გამოქდენთილიყო ღვინით, რის წყალობით თავის გულის ნადები
 ფიქრები აძკარათ და გულ ახდითა გადაქდა დამწრეთათვის.
 სხვათა შორის ეთქვა: ისე დიდი უფლებებით ვარ აღჭურვილი,
 რომ შემოდინა მცხოვრებთ ჩიტის რქეც ვი მოვთხოვო, თორემ
 ზური, საუკეთესო ღვინო, ხორცი, ასე გასინჯე ქალებიც კი ჩემთ-
 ვისაც და უახსნებისათვის რაღა თქმა უნდა, ბრძანებისათხავე უნდა
 განხდეს. ცოტა რამე მოურიდებლობისათვის დამნაშავეს ტყავს
 ცოცხლათ გავადრო და სხვა ამ ვაკრი. ვაი, სწული რაჭველები...
 ბოლოს ბახუსის გავლენით იმ ზომამდე მიღწია, რომ შინელის
 მაგიერ ლებიც კი წამოესხა ბეტებზედ და სდგურის ზაღაც, უკაც-
 რათ ვახსენა, თვისს ალაგათ გადაქცია... შორე დღესაც უახს-
 თა წინამდღეს არ უმტუნებია თავის ჩვეულებისათვის და ადხანის
 სდგურზედ, სდგ მას ადგილობრივი ბაქალაი შეხვდა ძალზე
 გათრულიყო ღვინით. აქ ვიღაც ჯამუშის დახეხებით, ვითომდა
 მთავრობის სწინააღმდეგე მქმედებაში მონაწილეობის მიღებისთ-
 ვის, ამათ ე. ი. ბაქალაის და აფიცურს წესიერების დამცველთა
 სტრახნიკების საშკალებით დაუბრებიათ და კიდევაც მოუყვანიათ
 ორი კაცი: ერთი ყოფილა სოფლის სასამართლოს მწერალი და
 შორე ვიღაც მედავითნე-გურული. აქედან დაწყებულა გულშემზარავი
 სცენა, ორი «ზოლიტიკური დამნაშავენი» შეუყვანიათ სდგურის ზე-
 მო სართულში, სდგაც თვითონ სადილობდენ და გადმოუძახიათ ზე-
 ვიდან: **«Давайте сюда казаков»**-ო! ხელათ განხდა მათთან
 თოფ-არაღით და მათრახებით რამდენიმე უახსნ-რუსი, **«Давайте
 еще»**-ო! გაიშა სელმეორეთ ბრძანება: მიუმატეს კიდევ ზოგი
 ოთახში შეიყვანეს და ზოგიც კარებს და ფანჯრებში ჩაყენეს თო-
 ფებით. **«Ложитесь»**-ო! გაიშა. **«Вейте, казаки»**-
 და შეიქნა ერთი ტაკა-ტაკი და ბრავ-ბრავი. შორეთს „დამ-
 ნაშავენი“ სდგადანი და გულ შემზარავი ბედაილი. მანა ამა ვინ
 უშველიდა?... ვინ იქნებოდა იმისთანა გულადი, რომ იმათ სასარ-
 გებლათ თუნდ ერთი სიტყვის თქმა გაეხდა! იმასაც ის დღე მოე-
 ლოდა, რაც დამნაშავეებს ადგა. გარეთ მყოფი ბევრი იყო:
 ქალი და კაცი, დიდი და ზატარა, მოხუცი და ახალგაზდა. ყველა
 ზირქვე დაეცა და ქვითინით მოთქვამდა. მათი ცოდვით ქვაც კი
 დუღდა, თორემ ადამიანის გული როგორ არ უნდა ადუღებოდიყო,
 ისეთი სახარელი და გულის გამგებირავი კენეს-ბედაილი მოსიშო-
 და ზაღიდან. ყოველი კაცი კვირობდა და ერთმანეთს ეკითხებოდა:
 რა მოხდა, რა იყო, რისთვის დაგვეტა ნეტავი თავზე ამისთანა
 მუხი, რაში არიან მაგ სდგადანები დანაშაული? ზახუსის მთქმელი
 არავინ იყო, და ან ვის რა უნდა ეთქვა, რადესაც მიხეზი არავინ
 იცოდა! ბოლოს ცხვირ-ზირ დასისხლიანებული და, როგორც შერე
 ადომინდა, ზურგ დაღურჯებული ცემა-ტეპით გარეთ გამოყარეს,
 ავიდეს უხარ-მარხი ხურჯინები და გაიგდეს წინ უახსნებმა.
 უფროსები კი ჩასდენ ფაიტონში და ვითომც კეთილი საქმის
 მოქმედნი სიამოვნების გამოხატული ბრწინვალე სახით არეი-
 ნათ გაქანენ ზეგათკენ. მესუთე ვერსზე ერთი „დამნაშავეთანი“,
 ყოფილი მწერალი, გაუთავისუფლებიათ და უკანვე დაებრუნებიათ,
 შორე-კი, მედავითნე, ჩანხალ-ჩანხალით ისევ წინ გაერეკათ. შორე
 ვერსზე ესეც გაქნებიათ და თოფ-მოღირებულ უახსნებს ებრძა-
 ნებიათ: ამა ზირჯვარი გადაწერეთ მედავითნეს უფიქრია: ეს არი
 დადგა ჩემი აღსარულის დღე და მართლაც ზირჯვარი გადაწერია
 და ღვთისათვის ცოდვითა შენდობა უთხოვია. ცოტა ყოქმანის
 შემდეგ უახსნები შეკითხებოდნენ: ფული გაქ თუ არა. დაქნობით
 ჯიბეები და ენახათ მანეთ-ნახევარი, რომელიც თურმე ადხანადან
 გამოხვლის დროს ერთ ღვთიან-მადლიან ზირს ესაგძებია მისთვის.
 ამოურთმევიათ რა უახსნებს ეს მანეთ-ნახევარი, ორი ცხვირ-სახეცი
 და ერთი ყარანდაშიც, „განწმენდილ-განხანდი“ გამოქსტუმრებიათ
 უკანვე.

ვიგო შვილი.

სოფ. მირზანი (ქიზიყი). დაწყეთ თუ არა რუსეთის
 ომი, მთელი ურადდება მანჯურიაში და ზოგჯერ-არტურმა მიიპროც.
 დღეს სურათი გამოცვალა. ხალხი ახლა თითქმის არავითარ ურ-
 რადებას ადარ აქცევს ომის ამბებს. მას ამ ყველათა საკუთარი სა-
 ქმეები აინტერესებენ. გლეხთა მოძრაობაში ქიზიყელებიც ცერზე
 დაყენა. გურიის ამბებმა ზომ თლათ გამოათხიზლეს ქიზიყელები:
 აათრთოვნა ივინი და გურულების გამოათხიზლებს, გამარჯვებაც, შო-
 რიდან ესაღმებთან. დიან, ხალხმა შეიგნა, რომ იმ მძიმე უღლიდან გან-
 თავისუფლებს, რომელიც მას ადევს კისერზე, ისევ მას უნდა
 იკისროს... 27 მარტს ს. მირზანში თავი მოიყარა მთელმა სა-
 ზოგადობამ თავის ჭირ-გარამზე მოსადაზარაკებლათ, მაგრამ ზატა-
 რა ბიურჯურატმა—მამასახლისმა ადრევე გაიგო ეს განზრახვა და
 ადგილობრივ ბაქალაის აცნობა. ისიც რასაკვირვებია, დაუხარებლათ
 გამოეცხდა მირზანის საზოგადოებას. ბ. ბაქალაი უთხრა ხალხს:
 „ცოტა კიდევ მოთმინეთ და თავისუფლება თავის თავათ მოგენი-
 ჭებათო“. ნეტაც მართლაც ეგრე შექმათ არიგებდენ თავისუფლებას!
 ამ სიტყვებზე ხალხმა ერთხმათ მიაძახა: „გვეყო ამდენი მოთმინა,
 მოთმინების ფაღალ უკვე ავსებულა და მეტი მოცდა ადარ შეგვი-
 ძლიანო. იცოდეთ, დღეს შემდეგ ადარც ფეშტის ფულს გადავიხ-
 დით, ტყესაც ჩვენი სურვილისამებრ მოვიხმართ. ადარ გვინდა
 „აბეშჩიკები“ (ობიუბრიკები) და ყარაულები, რომლებიც ვაჭრო-
 ნაქამ დროვით დასუქდენ ჩვენი ტყის ფულებიდანაო; ადარ გვინდა
 შკოლა და ქსენონი, რომელიც დღევანდელ ზირბებში სრულებით
 არ აკმაყოფილებენ ჩვენ მოთხოვნილებებსაო. ყრილობა დაიშალა,
 ბაქალაიც წავიდა. იმ საღამოსვე მოიყარა თავი ორმოცდაათამდე
 კაცმა და გადაწვიტეს შორე დღეს ტყის გაჩენა. მართლაც დიდა
 ადრიან შეიკრიბა ას ორმოცი კაცი წაღებით და ცრუებით გაე-
 მართენ ტყისკენ. ახლაც გული დაქვა მამასახლისის, ბაქალაის
 კაცი გავახვან და საქმის ვითარება აცნობა. ბაქალაი დაუფინებელი
 მივიდა ტყეში და თხოვა ხალხს დაშლილიყო და შეზირდა, სამს
 დღეში თქვენს მოთხოვნილებას დაგავსყოფილებო. გლეხები ამ
 სიტყვების შემდეგ დაიშალენ და ელოდენ დანაშირების ასრულებას.
 ბ. ბაქალაი თავისი ალთქმა მართლაც რომ ზირნათლათ შეასრულა
 სწორეთ მესამე დღეს თუქურშიშიდამ ჯარი იყო გამოწვეული და
 დანაშაველები ქ. სიღნაღში. აი როგორი თავისუფლება ექდა ბო-
 ქალაის, მოტყუებულმა ხალხმა უფრო გაიორკეცა სიძულელი და
 მოთხოვა მამასახლისის 3 აზრილს ხალხი შეეყარა, რომ თავისუფ-
 ლათ ელანარაკანათ თავიანთ საქმეებზე. მამასახლისმა ხალხის სურ-
 ვილი, რასაკვირვებია, არ შეასრულა, ან რა ხელსაყრელი იყო
 მისთვის, რადგანაც ზირველათ ის გააწიწებოდა თავის ხრიკებისთვის.
 ხალხმა უმამასახლისოთაც მოიყარა თავი და ზირველ საკითხათ
 დაყენა მამასახლისი თავის წარსული და აწმულის ცოდვებით.
 მოხვლისათხავე სამსამდე კაცი მისცვივდა მამასახლისის და ცემეს.
 როცა გული მოიჯერეს, გადაწვიტეს ენგარანათ სოფლის მოხე-
 ლეთათვის ფული. მამასახლისმა წარმოადგინა შემდეგი ანგარიში:
1904 წ. კენჭის ურის დროს არაყისა და ღვინის ფასი დაეხარჯა
45 მანეთი, ამავე წელიწადს ფაშალის მწიქმესის სოფელმა ამატივა
 გადასახადი ფული. მამასახლისის კი ჩუმათ გამოერთო ზოგისთვის
12 მან., ზოგისთვის **15 მ.**, ზოგისთვის **13 მან.** და ჩაეჯიბნა.
 ისიც გამოაშკარავდა, რომ შარშან ზაფხულს კალის გასაწვევით
 ბეგარის გამოწვევის დროს სხვა და სხვა ზირების განთავისუფლე-
 ბით მას მოეკრიბა **80 მანეთი** და ბევრი სხვა ამ ვაკრი ქრთამები.
 ხალხმა დიხეულათ დაჯილდოვა „მატიოსანი“ მოხელე. ასეთივე
 მსჯავრი დასდო ხალხმა სოფლის სხვა მოხელეთა მოღვაწეობას.

ლეო.

გორი. ახლათ არჩეულ ქალაქის მოურავის მოწოდებით, **10**
 აზრილს გორის „უზრავაში“ თავი მოიყარა ყველა აქაურმა მოქალა-
 ქემ. ქალაქის თავმა, ბნმა კრიგორაშვილმა ორი ფრიად საინტე-

რესო საკითხი წამოაყენა. ერთი—ნაქრების მოთხოვნანი „ხაზინე-ბის“ მიმართ და მეორე—შიროკვისგან ძალათ დახმებულ ქალაქის მამულ „ბადაბეთზე“, რომლის გულისათვისაც წარსულ თვის 14-ს იმდენი ხაზნი დაიხრცა და დაიჭრა. ნაქრების ევკლას მოთხოვნანი „ხაზინეების“ დააკმაყოფილოს და დადგინეს: ვინც ამ შირობას დაარდევს, შირველათ სუთ მანეთ ჯარიმას გადაიხდას. შემდეგ 25 და ბოლას სულაც დაკეტავს დუქანს.

შიროკვისგან გაიძვერობით ჩაგდებულმა მამულმა კი დიდი ადევნება გამოიწვია.—რადგან ჯერ სხვა საშუალება არ ჰქონდა ასე მიმართა გორელებს ქალაქის თავმა—ეკ მამული ძლიერ გეს-ჭირებოდათ, მე, ჩემის მხრით, გირჩევთ, იჯარით აიღოთ.

ამაზე ხაზმა საზოგადოთ, და რამდენიმე „ორატორმა“ კერძოთ, ცხარე „პროტესტი“ გამოაცხადეს: იჯარით რომ ავიღოთ, მაშინ ხომ იმას დავამტკიცებთ, რომ ეკ მამული ჩვენი კი არა, მართლა შიროკვის უფოილათ. ეკ კი არა და, ძალათ დახმებული, ძალითვე უკან უნდა წავართვათ! ასევე გაუმართეს „უპრავაში“ მიწვეულ მაზრის უფროსსაც, რომელმაც ხაზს განუცხადა: „მე, როგორც ადმინისტრაციის წარმომადგენელი, თავის დეჟი ნებს არ მოგცემთ, რომ ვისიმე საკუთრებას შეესოთ! ბევრს ეფიცებოდნენ მოხუცი მოქალაქენი და გლეხები: ძლიან კარგათ გვასწავს, რომ განსვენებულმა შიროკმა შიროკოთ ოთხი „დეესტინა“ შეისყიდა, დაწარჩენი აურებელი ალაგი კი გაიძვერობით და უსინდისო ხრიკებით ქალაქს წავართვათ.

მაზრის უფროსი მაინც ამას იძინდა: ან „სუდით“ იძიეთ, ან არა და იჯარით აიღეთ. ბოლას, რაკი ხაზნი მაინც თავისას არ იშლიდა, ასე დაადგინეს: სანამ სასამართლო არ გადაჭრის, ნურც შიროკვი და ნურც გორელები ნუ ისარგებლებენ მაკ მამულითათ.

თავ. ერისთავის მამულში „კარაღეთში“ ჯარი დგას და ეოველ დღე თურქე სუთ-სუთი ძროხა გამოყავთ გლეხაკებისა და კლავენ. ამის გამო გლეხები გორში ჩამოსულან და მაზრის უფროსისთვის უთხოვნიათ: ოდონდ ჯარი გაგვაშორეთ და სოფელიც დაწინადებოთ.

გორშიაც გამოჩინილან უსახელო წერილების „ფაბრიკანტები“ ვილაც უსაქმო ვაუბატონი თურქე მცხოვრებლებს მოსვენებას არ აძლეს და საზიზღარ წერილებს წერს, თავის სახელს და ვინაობას კი არ აცხადებს. კარგი იქნება ეკ ვაუბატონი ადმინისტრაციის და ქვესასწავლანს, თორემ აქურდები ხან ვის ადებენ ხელსა, ხან ვისა—შენ მომწერდიო.

გორელი.

ყარხი. მთელ ვაგვასიაში ძნელათ თუ მოიძებნება ისე ეოველ მხრევით ჩამორჩენილი მიხარე, როგორც ყარხის ოლქია. ეს ახისნება უმთავრესათქმელების სიმცირით და მიწის უქონლობით. მცხოვრებთა უმრავლესობას სომხები შეადგენენ. არიან აგრეთვე ბერძენები, რუსები, თათრები და სხ...

სომხთა შორის მოძრაობა დიდი ხანია დაწეუბულია. მარა დღემდე მათ მოძრაობას უფრო ნაცინალური ხასიათი ქონდა და მწერალათ, უნდობლათ შეტყვეოდნენ სომხთა მეორე პარტიას—სოციალ-დემოკრატებს და დაუსრულებელი ანტიკონიზმი ეოთ მათ შორის. შირველნი ოსმაღეთში (სასუნში) მისწრაფოდნენ ცალკე სომხების ავტონომიის დასაარსებლათ, მადიდლათ სშირი შეტაკება (გასულ წელს ზაფხულში) თათრებთან და ბევრი მათგანი ესალმებოდა წუთი სოფელს. ამ ბოლო დროს კი ნაციონალისტები შეუერთდნენ სოციალ-დემოკრატებს, და ერთათ მოქმედებენ. ეს ითქმის სომხებსე.

სხვა ელემენტებსაც თან და თან ემხნევა მოძრაობა, თავის შეტება, პროტესტის გამოცხადება. დავიმოწით შემდეგი მაგალითი. ქ. ყარხის მახლობლათ არის ს. ჩანძახი, რომელიც განსაკუთრებით მაღაჩებით არის დასახლებული. 12 მარტს მთავრობამ

მოთხოვა სახელმწიფო გადასახადი, მარა მაღაჩებმა განცხადეს შეუძლებლობის გამო. გადასახადის ამკრეფი განრისხდა, „ლაბორტი“ მოახსენა უფროსს: მაღაჩები „ბუნტობენ“ არ მადევვენ გადასახადსო. უფროსმა მოახდინა შესაფერი განკარგულება და რომ ბუნტოზნიკები დაესაჯა კაცზაზნა მოხელენი და 12 მარტს 50 სული საქონელი, მაღაჩებთან მარჩენალი, და ერთადერთი არსებობის წყარო, გამოირეკეს ყარხში, რომ ტორგზე გაეუიდათ და ახალები ფული მაღაჩებზე შეწერილი გადასახადი დაეფარა. ქალების და ბავშვების მწუხარება ტირილს სძლეოდა არ ქონდა: ეთხოვებოდნენ საყვარელ, მარჩენალ ხაზს, ძროხას და ზიზღს, წყევლას-კრულვას უგზავნიდნენ მტანჯველებს.

ჩარეკეს საქონელი ყარხში. დაიშინეს ტორგი... მარა აქ რადაც საკვირველებს მხნათ: ტორგზე არავინ მოვიდა და ვინც ეოთ უარს ამბობდნენ, არ უიდელობდნენ... მოხელენი აქეთ ეტენ, იქით ეტენ, მარა მუიდეული ვერავინ იშოვნეს. გაათრებულმა უფროსმა უბრძანა საქონლის პატრონ მაღაჩებს, საქონელი უკახვე სახლში გაერკათ.

„გამოსაღების“ დროს ცოტა დამშვიდებით შეეკითხა: მამ როდის გადახდით გადასახადსო?—მაღაჩებმა ერთხმით მიუგეს: **почемъ знаемъ, коли будетъ, дадимъ**—ო და საქონლით სახლისკენ გაუდგენ. ჯერ ეს მოხდა ს. ჩანძახში. ვნახოთ რას იტყვიან დაწარჩენი სოფლების მცხოვრებნი.

P. C. 27 მარტს, ყარხის სამოქალაქო სასწავლებლის მოწვევებმა თავი გაანებეს სწავლას, არც ჩვენ შეგვიძლია დღევანდელ შირობებში სწავლის განგრძობაო. ვუერთდებით ჩვენ მოძიებს და გუნდადებთ პროტესტს შკოლის მთავრობას და დღევანდელ შკოლის წეს-წყობილებას: ამასთან წარუდგინეს მთავრობას თავიანთი მოთხოვნილებანი და სიმღერით გამოეოხროკენ სასწავლებელს. მოთხოვნილებანი ისეთი როგორიც სხვა სასწავლებლებში.

- 1) დათხოვილ იქმნას 4 მასწავლებელი, მათ შორის ერთი ქართული კ. წიფიძე და მეორე რუსი ქალი.
- 2) წლიური გადასახადი სწავლის ფული 16 მ. ნახევრათ შემცირდეს.
- 3) შემოღებულ იქმნას სამშობლო ენაზე სწავლება, რუსულ ისწავლებოდეს, როგორც საგანი.

ს. საქობო (სიღნაღის მაზრა). დღევანდელი შემავიწროებელი შირობების გამო ადგილობრივი გლეხკაცობა იმ ზომამდე გადაზრიადა, რომ ცხოვრება შეუძლებელი შეიქნა. ამავ დროს ხაზნი გამოეზიზღდა, შეიზნო დღევანდელი უსამართლობა, და ხმა ამოიღო. მიხვდა იმასაც, რომ მისი მშველელი და დაშინელი გაცირვებულ ცხოვრებიდან არავინ არ არის და არც უნდა მოელოდეს არასოდეს. ამ გამოეზიზღების წყალობით საქობოში მცხოვრებთა გლეხკაცობაც მ აზრილს რიცხვით 300—400 კაცამდე შეგროვდა სკოლის მახლობლათ, თავიანთ ჭირ-ვარამზე საერთოთ მოსადაზრაკებლათ. ყრილობაზე დასწრება ადგილობრივ ბოქაულსაც განეზრახა, მაგრამ ხაზმა ერთბაშით მოითხოვა მასი წასვლა. დაითხოვა ხაზმა აგრეთვე მისი სულქვეითი, არა ხალეები მომხრე ეოველი უსამართლობისა—მამასახლისი და სხვა მოხელეები. შემდეგ, როდესაც ცოტა თავისუფლათ იგრძნეს თავი ეოველივე გამოაჰკარავს და შეადგინეს მოთხოვნილებანი, რომელნიც გამოიხატება შემდეგ მუნებში:

- 1) რადგანაც ჩვენ მოკლებული ვართ ეოველივე სამართადს ჩვენი მოხელეების წყალობით, ვითხოვლობთ, რომ შემოღებულ იქნეს ფართო სამაზრო ადგილობრივი თვით მართველობა
- 2) ვინაიდან ჩვენში მეტი-მეტი სიმცირეა მიწის, ვითხოვლობთ: რომ საეკლესიო, სამონასტრო და სახელმწიფო მამულები გადაეცეს საზოგადოებას.

3) ჩვენ, გლეხები შევიწროებულნი ვართ სისვ და სხვა უსამართლო გადასახადებით. ამისათვის ვითხოვთ მისიზის არა ბარდაზირი გადასახადები და დაწესდეს გადასახადი 500 მან. ზევით შემოსავალზე. აგრეთვე მისიზის აქტიზი არაყზე.

4) მისიზის მუდმივი ჯარი და დაწესდეს საერთო მილიცია.

5) გაუქმდეს წოდება, ე. ი. ნუ იქნება თავდასხნაური და გლეხობა, მიეცეს უგულას საზოგადო სახელი „მოქალაქე“.

6) ჩვენ არ შეგვიძლია დღევანდელ ცნობებში თავისუფლად შევიკრებოდით ჩვენი მდგომარეობის გაუმჯობესების გულისთვის; უგულას მოხელეს შეუძლია გვემის, მათთანებით ტყავი აგვადონ სურგზე და მათი დამსჯელი კი არავინ არის, ამისათვის ვითხოვთ შემდეგულ იქნას პირთაგანის ხელშეუხებლობა და თავისუფლება კრებების.

7) შექმება არა გვაქვს დღეს, რადგან მასპროტის უქონლობით სადმე წავიდეთ თავისუფლად, ამ მასპროტსაც აგრე ადვილად ვერ ვშოულობთ ჩვენი ბ-ნ მოხელე მამასახლისის წყალობით; ამისათვის მოვითხოვთ მასპროტების გაუქმებას.

8) დღევანდელმა ჩვენმა მოკლებმა კარგათ დაგვანახეს თავისი ნაყოფი. ტყვილათ ფულს ვხარჯავთ შვილებს ოჯახს ვაცდენთ და იმათ თავში არაფერი არ რჩება ისეთი, რომ ცნობებში გამადგეს, უბრალო ხელის მოწონებ კი რვიანათ არ იცინან, რადგანაც ცუდ ნიადაგზე არის დაყენებული სწავლა. ამან გვაძულა მოვითხოვოთ უფრო სავალდებულო სწავლა 16 წლამდის ორივე სქესის უმწიფეობისათვის სწავლა სწარმოებდეს ქართულ ენაზე. მიეცეთ დარბი ბავშვებს ტანისამოსი, სსსწავლა ნივთები სახელმწიფო ხარჯით.

9) მოითხოვს აგრეთვე საერთო დამფუძნებელი კრება.

ს. ჯუგანნი (სიღნ. მახრა). ვერას 3 აპრილს მოიყარა თავი თითქმის მთელმა საზოგადოებამ თავიანთ ჭირ-განამზე მოსალაპარაკებლათ. ბურთი თათბირის შემდეგ, საზოგადოებამ გამოარაკვია, რომ სამმართველო წარმომადგენს უფლებივე უსამართლობის ბუდეს და დაადგინა დღეის შემდეგ არავინ მიეკაროს მას, არ გვინდა მაგათი არც ავი და არც კარგით. დაითხოვეს შემდეგ მამასახლისი: კმარა, რაც ამდენ ხანს ტყავი გვაძიქ! ხომ ხელდა ადარა დავერჩინარა, უმთავრესი ქონი გამომცდილი გვაქვს და შენ ხომ მჭლეც არ გიყვარს. ჩვენ არა გვაქვს-რა და შენც ვუდარას იკენებ, შენც განძირე ხელი და მით ლუქმა ზური ჭამეო. ჩვენ ქრისტეს მცნების მქადაგებულ მღვდლებს მოესმით კადი ზური და აგრეთვე სხვა და სხვა მათ მიერ დადებული გადასახადები. „თუ ეკენი ჯამაგირს იღებენ, კადი ზური რადა არის, კად ზურს იღებენ, ზიარების რადა არის, ან ჯვრის წიქის და მიცვალებულისა, ვაძინადა ხადნი. დაუწყეს ნიხრი: მიცვალებულზე და ჯვრის საწერი მიეცეთ ერთი მანეთი და არა ერთი თუმანი, რომლის მოკრავებაც და აღებას გლეხი კაცი 25 დღე უნდა და მაგათ კი ორ საათში მაქვთო.

შემდეგ ამოიჩინეს შვიდი კაცი და მათ მიანდვეს უფლებივე საზოგადო საქმის მოწეობა და წარმოება.

დაჩაგრული.

შინაური მიმოხილვა.

ვერავინ უარს ვეღარ ყოფს, რომ დღეს ჩვენ ქვეყანაში საერთო გამოფხიზლების დრო დაგვიდგა. საითაც გაიხედავთ, ყველა წრის, ყველა პროფესიის ხალხი, ქარხნის და ფაბრიკის მუშებიდან დაწყებული სოფლის გლეხ-კაცამდე, თავის მდგომარეობის გამორკვევის საქმეს შედგომია. უმთავრეს სასაშუალებათ დღეს აღსარებულია საერთო გაფიცვა, ე. ი. მუშაობაზე ხელის აღება და საზოგადო კრების მოხდენა, სადაც ყველას საშუალება ეძლევა თავის გაჭირებაზე და დაჩაგრულ მდგომარეობაზე ილაპარაკოს და თავის სუსტი ხმა შეუერთოს

თავისივე ამხანაგების საერთო ხმას. დღემდის ეს ჩვენში წარმოუდგენელი იყო. საითაც გაიხედავთ, ყველგან მშვილობიანობა და სიწყნარე იყო, ასე გვეგონებოდათ ყველანი კმაყოფილია თავის მდგომარეობისო. მაგრამ განა ეს ასე იყო? ყველამ კარგათ უწყის, თუ ვინ იყო კმაყოფილი და ვინ უკმაყოფილო. კმაყოფილი იყვენ ისინი, ვინც სხვისი ოფლით და სისხლით ძღებოდენ. უკმაყოფილონი კი ისინი, ვინც გამუდმებით შრომობდა, მაგრამ მიუხედავად ამისა მუდამ გაჭირებაში და სიღატაკეში იმყოფებოდა. მაგრამ ეს უკანასკნელნი თავის უკმაყოფილების გამოცხადებას ვერ ახერხებდენ. გაბატონებული კლასების ძალმომრეობა სწორეთ იმაში გამოიხატებოდა, რომ ისინი ყოველ გვარ საშუალებას ხმარობდენ, რათა მშრომელ ხალხის უკმაყოფილება არ გამოაშკარავებულყო, რომ მისი გაჭირება და სიღატაკე, ე. ი. ეკონომიური და პოლიტიკური დაჩაგრვა დაფარული ყოფილიყო. დღეს კი მშვიდობიანობა დაირღვა, და მშრომელი ხალხი აბობოქრებულ ზღვასავით ღელავს. და აი აქ ჩვენ აშკარათ ვხედავთ, თუ რა როლი ითამაშა ამ გამოფხიზლებაში ქალაქის პროლეტარიატმა. ვინ წარმოიდგენდა, რომ უბრალო გაფიცვა რომელსამე ქარხანაში ან ფაბრიკაში, სამუშაო დროს შემცირება, ე. ი. რვა საათის სამუშაო დღის და ხელფასის მომატება ასეთ დიად ძალათ გადაიქცეოდა და ამ მოთხოვნების დროშის ქვეშ შეერთდებოდა მთელი მშრომელი ხალხი, განურჩევლათ პროფესიისა. ვის ეგონა, რომ ერთ ფაბრიკაში მომუშავე ხალხს, რომელიც ერთი ჰაერით სუნთქავდა, ერთ ჭერ ქვეშ იტანჯებოდა, შეუერთდებოდა სხვა და სხვა ადგილას დაფანტულ-დაქსაქსული მუშები, როგორც არიან მაგ. მაღაზიებში, დუქნებში, წვრილ სახელოსნოებში, სასტუმროებში, რესტორანებში, და კერძო სახლებში მომუშავენი, ი ე. ქარგლები და იმათი შევირდები, ნოქრები, მხარეულები, ლაქები და სხვები? ყველამ იცოდა, რომ ამათი მდგომარეობა ბევრათ უარესია ქარხნების და ფაბრიკების მუშებზე, რომ ესენი მეტსაც მუშაობდენ და ნაკლებსაც ღებულობდენ, რომ ესენი ბევრათ უფრო დამცირებული და შევიწროებული არიან, რომ იმათ შეურაცხყოფას აღების და პატრონების მხრით საზღვარი არა აქვს, მაგრამ ყველა დარწმუნებული იყო, რომ ამათ არ შეეძლო თავის გაჭირვებულ მდგომარეობაზე ხმის ამოდება, და ამ მდგომარეობის გაუმჯობესობის მოთხოვა. და აი ეს მოხდა დღეს. სწორეთ ამათ გამოფხიზლებას ვაძლევეთ ჩვენ დღეს უდიდეს მნიშვნელობას. ის, ვინც სხვის სამასხაროთ და გარყენილების იარაღათ იყო მიჩნეული, ის დღეს ადამიანის სახეს ღებულობს და ადამიანურ უფლებას თხოულობს. გვეყო რაც ამოდენი ხანი ვიტანჯეთ, და პირუტყვივით მოქცევა ვითმინეთ. ჩვენც ხომ ადამიანები ვართ. ჩვენთვის არ არის არც დასვენება, არც რივიანი საქმელი; ჩვენთვის არ არის სახლ-კარი, არ არის ცოლშვილი, გვამუშავენ უზომოთ და რალაცას შემდეგ წაგვიგდებენ მოწყალეებისავით. ამიტომ როგორც მშრომელი ხალხი, როგორც ნაწილი პროლეტარიატისა, ჩვენ ვთხოვლობთ იმასვე, რასაც საზოგადოთ მთელი მშრომელი ხალხი, ანუ პროლეტარიატი თხოულობს, ე. ი. რვა საათის სამუშაო დღეს და ადამიანურ უფლებებს, კრების, სიტყვის, ბექტვის, გაფიცვის და კავშირის თავისუფლებას. ეს უფლებები საჭიროა იმისთვის, ხომ ჩვენ ბატონებს აღარ შეეძლოთ ჩვენი დაჩაგრვა შემდეგშიაც, როგორც ეს წინეთ იყო.

ამნიარათ თუ დღემდის, საზოგადოების ორ მოწინააღმდეგე ბანაკათ დაყოფა ისე აშკარა და თვალსაჩინო არ იყო, დღეს ეს ყველასთვის ნათელი და აშკარა შეიქნა. ყველა დარგის, ყველა პროფესიის მუშა ხალხი დღეს საერთო ინტერე-

სით არის ერთად შევიწმინდებული, რომ რაც საჭიროა ერთსთვის, საჭიროა მეორისთვისაც. ყველა პროფესიის მუშების ასეთმა მოძრაობამ, ასეთმა გაერთიანებამ ააშფოთა და გაათფორმა ყველა ისინი, ვინც აქამომდე განუკითხველბოთ სარგებლობდნენ იმათი შრომით. ყოველგვარ ღონეს ხმარობენ, რომ ეს მოძრაობა ჩაქონდნენ, ჩაქონდნენ. ამაში ერთი ერთმანეთს ეჯიბრება დღევანდელი ქალაქი და სოფელი. მაგრამ, რაც ამ რამდენიმე დღის წინეთ სოფ. ერწოში მოხდა, იმან ყველაფერს გადააქარბა.

მ. აპრილს გლეხები წყნარად და მშვიდობიანად შეიკრიბნენ თავიანთ უღვეველ ქირ-ვარაზზე მოსალაპარაკებლათ. მათი განზრახვა სრულიად უბრალო იყო: უნდოდათ მთავრობისთვის თხოვნა გაეგზავნათ თავიანთ მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ. ქრისტეს მცნების მქადაგებელ მღვდელ გ. თურქაძეს და მის შესაფერძმას არ მოეწონათ გლეხების ასეთი „თავხედობა“ და დააბეზღეს იგინი ადგილობრივ ბოქაულ ტერ-გრიქუროვთან. ბ-ნმა ბოქაულმა მყისვე ყაზახ-არუსების რაზმი წაასხა «არეულობის» ჩასაცხრობათ და უღანაშაულო ხალხს მოუსია. შეიქნა საზარელი ჟღერა. ხალხმა ცადა თავი დაეხსნა გაქცევით, მარა ვაზი-ცხებული ყაზახები ბოქაულის ბელოდობით ამას ყურადღებას არ აქცევდნენ და გულმოდგინეთ მუშაობდნენ ხმლებით და თოფებით. ერთმა მათგანმა ვაჟაკურის მოქნევით თურმე თავი გააგდებინა ერთს საუკეთესო გლეხთაგანს, ყველასათვის პატივისცემი კაცს—ჩხუბია ყორიულს. მ. კაცი გამოასალმეს წუთი სოფელს და ორჯერ მეტი დასჭრეს... ასეთი ამბები დღეს ყოველგან ხდება, მაგრამ ვინ არის მისი გამკითხავი. რა უშველის ამას, რა მოუღებს ბოლოს ადმინისტრაციის თვითნებობას და აღვირწახსნილობას? ერთ ერთი საშუალება არის მთელი შრომელი ხალხის გაერთიანება. შეერთება და შეერთებული ძალით გამკლავება. იქ სადაც უძლიერია განცალკევებული ძალა, იგი უძლიერელი გახდება, როცა იგი გაერთიანდება. სანამ ეს არ მოხდება, ფუჭია აღრესების წერა, რაც დღესს გადამდები სენივით მოედნა ჩვენ საზოგადოების ერთ ნაწილს.

რუსეთის ქრონიკა

ჩვენს გაზეთში მისხენებელი გვქნდა, თუ როგორ ზომებს ხმარობენ „ბნელი ძალები“ რუსეთის გლეხების ასამხედროებათ ინტელიგენციის წინააღმდეგ. ახლა ნათლათ გამოირკვა, რომ ეს „ბნელი ძალები“ პოლიციელები და ხუცები უფიქრან. გ. ვ. „რ. ვ.“-ში ამის დასამტკიცებლათ მოყვანილია მრავალი მაგალითი მარტო სასტოვის გუბერნიიდან, რომ ხუცები დრეს არ ვარკავენ და სადაც წაწელებიან იქ უქადაგებენ ხალხს სკოლების დახურვას და ანტიქრისტიანულ-მასწავლებლების და „ბუნტოვანი“ ექიმების წინააღმდეგ ბრძოლას. პოლიციელებიც მსახრს აძლევენ ხუცებს და აქეზებენ მათ მოღვაწეობას. ინტელიგენციის ცხოვრება შეუძლებელი ხდება სოფლებში ამ გათასირებული ადამიანების წყალობით. უკვლავ ამის შესახებ სასტოვის ერობას ვრცელი, დაწვრილებითი მისხენება წარუდგენია გუბერნატორისათვის და უთხოვია, რომ რამე ზომა მიეღო მთავრობამ ასეთი ვაჟბატონების მოქმედების წინააღმდეგ. გუბერნატორს ეს მისხენება რომელად „სტატიის“ მიხედვით ჯერჯერობით განზე გადაუდგია. (რ. ვ.)

ხარკოვის ქალაქის საბჭომ 21 მარტის კრებაზე განიხილა 85 ექიმის მიერ წარმოდგენილი განცხადება შესახებ იმისა, რომ საჭიროა დაიფარონ მოწაფეები ძალმომრეობისაგან. საბჭომ სხვათა

შრომის დადგინა შემდეგი: სკოლების მოწაფეების საქმე მთავრობის გადაეცეს ქალაქებს და ერობას, შეიცვალოს საშავლო სახწავლებლების წილობა და შედგაგოურ და მხრუნველ რჩევებში ხმა მიეცეთ საზოგადოების წარმომადგენელთაც. ავტონომია და თართო აკადემიური თავისუფლება უმაღლესი სასწავლებლებისთვის. ვინაიდან მისწავლეების ტემის პოლიტიკურ ხასიათს აძლევენ საჭიროა კრებების, უნივერსიტეტის და წრეების თავისუფლება, რომლებსაც გამოირკვევა თითოეულის პოლიტიკური რწმენა. დაარსდეს ქალაქის მილიცია მოქალაქეთა დასაცვლათ. პოლიცია ქალაქს უნდა აქამოდება რეზიდენს და არა ადმინისტრაციას.

პეტერბურგში პუტილოვის ქარხნის გემების საშენებელ სახელოსნოში ჩამოვარდნილა 1500 თუთიანი კრანი, რომელსაც 300 თუთის ატანს შექვლა ზევით. განისმა საშინელი ხმურობა. ეს ისე მოულოდნელათ მოხდა, რომ იქ მყოფი მუშები დაიბნენ და რამდენიმე ხანს ადგილიდანაც ვერ დაიძრნენ. როცა გონს მოვიდნენ მათ წარმოუდგათ თვალწინ შემწარავი სურათი: კრანის ქვემოდას მობრძოდა ერთ კვანძს ქვეშ მოყოლილ მუშებისა; ერთ მუშას უკლიდან სისხლი მოასხამდა; მიცვივდნენ კრანს, მარა ნახევარ საათზე ადრე ვერ ასწიეს ზევით. სრულიად გაჭკედილიყო სუთი მუშა, 13 მიმართულ დაშავებულყოფ, სუთიც მსუბუქათ. ქარხნის უკვლავ მუშებმა მასინვე მიანებეს თავი მუშაობას. კრანის ჩამოვარდნის მიხეზათ იხუენერ რატკოვის დაუდევრობას თვლიან მუშები და მის დათხოვნას ითხოვენ. დირექტორი უარსუა. პანაშვილებს ესწრება მრავალი მუშა. წარმოთქვენ სიტყვები მუშათა მდგომარეობასზე.

დიდ მთავარს სერგი ალექსანდრეს ძეს 430 მილიონ მანეთათ ღირებული მიქვიდრეობა დაჩენია. აქედან 50 მილიონი დიდი მთავრის ქვრივს ეკუთვნის.

პუტილოვის ქარხანაში მომხდარ უბედურების ერთ-ერთ მსხვერპლის, გვართ პიხურკინის დასაფლავებას მუშები თავის ნებით დაესწრნენ, რადგან ქარხნის მთავრობამ მუშაობის მიტოვების ნება არ დაართო მათ. მეორე დღეს მანსავდენ მეორე მსხვერპლს იმავე უბედურებისას—ივანოვს. მთავრობამ ახლაც არ მიცა მუშებს ქარხნიდან წასვლის ნება. მუშებმა მანინც მიატოვეს მუშაობა და წავიდნენ უდროთ დაკარგული ამხანაგის უკანასკნელ ვაღის გადასახლებათ. მარა მოკლედი ამხანაგი მათ მისვლამდი დაესაფლავებიათ. დანადგოვანი მუშები დაბრუნდნენ ქარხანაში მათ დახვდა განცხადებები, რომლებშიაც ქარხნის დირექტორი სმირნოვი აცხადებდა ქარხნის დახურვას და მუშების დათხოვნას. მიხეზათ სასხელებდა მუშების მოთხოვნებების დამყოფილების შეუძლებლობას, ქარხნის მთავრობისადმი შეუფერებელათ ქცევას, თვითნებობას მუშაობის მიტოვებაში და სხვ.

რუსულ გაზეთებში ამ ყამათ დიდი მსჯელობაა იმის შესახებ, თუ რა და რა პარტიები და დასები იქნებიან რუსეთის მომავალ სახალხო კრებაში ანუ პარლამენტში. ზოგი გაზეთები უკვე არკვევენ, თუ რომელი გაზეთი, რომელ მიმართულებას ან რომელ პარტიას მიეძინება. უმეტესობის აზრით, მომავალი სახალხო კრება სამ ბანკათ დაყოფა: მარჯვენათ, მარცხენათ და ცენტრათ.

მარჯვენა.

„მოსკოვის უწყება“, „ადენ“, „მოსკოვის ლისტოკი“, მოსკოვის თავად-პნაურობის სამარინის ჯგუფი, ნაიდენოვის საჯარო ჯგუფი, „გრაჟდანინი“, „რუსსკი ვესტნიკი“, „სეკტი“, „ნოვოე ვრემია“, „რუსსკოე დელო“, „რუსსკი ლისტოკი“, გ. ტოლდის ჯგუფი: ა. ბობრინსკი, შტრეიშერ, სტიშინსკი, ა. ობოლენსკი, კრივისკი, თ. კურკინი, ცოლოვინი და სხვ.; 22 საგუბერნიო მარშ-

დის ჯგუფი: შაბაკი და მისი მამხრე საერობო მდგვარები; „სლფ-გო“, „პეტერბურგის უწყება“, „რასსეკტა“.

მარცხენა.

სოციალ-დემოკრატები, ზოლენელი, სომეხი, ურია და ფინ-ლანდელი უკიდურესი ნაციონალისტები, ვეპილების ჯგუფი, პარტ-გოვის კრების ექიმები, ინჟინერების კავშირი, „ნაში დნი“, „სინ-ტრეპსტვა“, „რუსსკაია უიზნი“, „რუსსკაია გაზეტა“, „ნაშა უიზნი“, „ვესტნიკ პრავდა“, „პრავდა“, მასწავლებელთა ჯგუფი, „პრავდა“, „მირ ბოჟი“, „უურნალ დღია ვსესე“, „ობრატობანიე“, „რუსსკაი ბოგატსტვო“, „ვოპროსი უიზნი“, პრეტორების კავშირი.

ცენტრი.

„ვესტნიკ ევროპი“, „ნოვოსტი“, ურიათა, ზოლენელთა და სხ. ზომიერი ნაციონალისტები. მრეწველთა ჯგუფი. საერობო უმეტესობა. მასკოვის საბჭო. „რუსსკაია ვედომოსტი“, „რუსსკაია მისლე“, „ნაუნრე სლფოვ“, „რუს“, „ბირჟევა ვედომოსტი“, „რუსსკაი სლფოვ“, პეტერბურგის დისტრქო“, „ნოვოსტი დნია“.

პეტერბურგიდან სავარდით ჯარსა და მეზღვაურებს შემდეგი ბრძანება მიტყნა: ხელს ნუ მოკიდებთ იმ ფურცლებს, რომლებსაც სახლებსა და ქუჩებში აჩიკებენ; „უურს ნუ უკდებთ იაზონელთა ამ-ხანაგებს—სოციალ-დემოკრატებს“, სეიონების დროს მოეცალებ და ახლად ნუ მიკაკრებთ; ნუ კითხულობთ მოწოდების ფურცლებს; თუ სოციალ-დემოკრატები უახარმაში შემოვიდნენ და ჯაზარაკი დაგი-წიონ, ხელი სტაცეთ და მთავრობას წარუდგინეთ (ს. თ.).

გაზ. „რუს. უწყებ“-ში დაბეჭდილია შემდეგი ტელე-გრაფი:

ჩიტა, 27 მარტი. ვტოვებთ რა ბაიკალს, გუდმხურვალე სა-ლაშის ვუგზავნით ძვირფას საშობდლს. მისი მწუხარება—ჩვენს მწუხარებას, მისი გაჭირვება—ჩვენს გაჭირვებას და მხოლოდ მისი ბრწეინვალე მომავალს და მოძმეთა მალე ნახვის მტკიცე იმედით გამხნეებულნი მივეუბრებით ურუ და დაბურულ მთავრობით მოცულ ზაბაიკალის მხარეს. **ზალკინი, ცუკკერი, მოსე ლურიე, კუდ-რინი, ჯოხაძე, ლეიკინი, ოლშტეინი, ზაკან-ორჟეროვსკი.** ვთხოვთ სხვა გაზეთებს, გადაეჭდონ.

საალღომომ ფანბაზია.

იესო ქრისტე ნაღვლიანათ დაყურებდა ზეცრიდან მსოფ-ლიოს. უფალავი ვეებერთელა ბურთები უხმოთ და ცურავდნ უფსკერ-უკილო სივრცეში. ბუმბერაზი ბქვრილან მზეები სწრაფათ მიქროდნ საითკენდაც და თითოეულს მათგანს გარს ევლებოდა მთელი გროვა პლატენებისა. გაიქროლებდა თუ არა ერთი მზე თავისი განუშორებელი ამხანაგებით მის ადგილას მეორე გამოჩნდებოდა და თავ-დავიწყებით დაედევნებოდა პირველს. მთელი დაუღვეველი სივრცე ავსებულნი იყო მოელ-ვარე, ოქროს ფერათ მბრწყინავ უშველებელ ვარსკვლავებით, რომელნიც ჩვენი დედამიწიდან მოზრდილ ნაპერწკლების ოდენ-ნათ მოჩანან. ყველა ეს მრავლის უმრავლესი მნათობები, ერთის შეხედვით ბუზებივით ირეოდნ ერთმანეთში, ნამდვი-ლათ კი მწყობრათ და გარკვეულის მიმართულებით მიცუ-რავდნ თავიანთ გზაზე. განუწყვეტელი მოძრაობა იყო და სამყაროსთან ერთათ, თითქო თვით უსაზღვრო სივრცეც მიფ-რინავდა სადღაც.

მხოლოდ ქრისტე იდგა ერთ ადგილას და მისი დიადი შეხედულება შევნიერ ჰაეროვან ქანდაკებას ვავდა...

ლმობიერი, მწუხარე, მკრთალი და მასთან ნაზი ფერე-

ბით გაბრწყინებული სახე ქრისტესი ფანტასტიურ ნათელს ფენდა ირგვლივ, დაშლილი ქერა თმები ოქროს ტალღები-ვით ეცემოდა მხრებზე და ღრმა, მაგრამ ნათელი ცისფერი თვალები მთელ სამყაროსკენ ქონდა მიპრობილი. თეთრი, ფართო და გრძელი სამოსელი თავისუფლათ ეხვეოდა მის ახო-ვან ტანს, მარჯვენა კალთა კაბისა მარცხენა მხარზე გადაედლო, ხელები გულზე დაეკრთა და შაშველი ფეხებით თეთრ-ფიჭქ ღრუბელზე გაჩერებულიყო, რომელიც უძრავათ ეკიდა სივრ-ცეში.

სამყარო კი განუწყვეტელ მოძრაობაში იყო, თითქო უზარ მახარ მნათობებს გაუთავებელი დოლი დაუნიშნავთ და ერთმანეთს ეცილებიან სისწრაფეშიო.

დიდ ხანს იდგა ქრისტე ერთ ადგილას, მრავალმა მილი-ონმა მზემ გაუბრძინა თვალ წინ, მარა მათი ბრწყინვალეობა არა რა იყო მისი სახის ნაღვლიან შექთან შედარებით და დაღერემილ თვალებს ვერც ერთმა მათგანმა ვერ შეუცვალა მწუხარე გამომეტყველება...

უცებ მის წინ გაიქროლა ერთმა მზემ, რომელსაც რო-გორც ღამის-პეპელები სანთლის ალს, ისე უტრიალებდნ გარე-შემო რამოდენიმე პლატენები და ქრისტე შეკრთა...

სიყვარულით აღსავსე გული აუტოკდა, სახეზე მეტრ ნაღვლიანობა დაეტყო, თვალებში ერთბაშათ ნაზმა ნაპერ-წკალმა იფეთქა, რომელიც წამსვე ჩაქრა, თოვლივით თეთრი ღრუბელი დაიძრა და ქრისტე უხმოთ გაფრინდა სივრცეში. ის მიცურავდა იმ მზესთან ერთათ, რომელმაც მისი ყურად-ღება მიიპრო და გამოუთქმელის სიყვარულით და მწუხარ-რებით დაყურებდა ერთ-ერთ მის მხლებელ პლანეტას.

ყველა მნათობები, რომელნიც ასე მედიდურათ დანა-ვარდობდნ უღვეველ სივრცეში მისი შემოქმედებითი ძალის ნაყოფი იყო, ყველა მისი ძლიერების შეილები იყვნენ, მარა ეს ერთი, რომელსაც ახლა დაცქეროდა ის—სულ სხვა იყო, რადგან მასთან ქრისტეს სულ სხვა ნაირი კავშირი აერთებდა. აქ მან გაატარა კაცის სახით 30 წელიწადი, აქ ის დატან-ჯეს და აწამეს, აქ მან დათესა უკვდავი თესლი და მსხვერ-პლათ დაედო სიყვარულს, და სწორეთ ამიტომ იყო, რომ განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა ქრისტე ამ პლანეტას.

ის გრძნობა, რომელსაც სრულიად შეეპყრო ქრისტეს დიდებული გული, მწუხარების და საყვედურის გრძნობა იყო.

როცა უანგაროთ მოყვარული მშობელი, რომელიც მთელ თავის სიცოცხლეში პირმშო შეილის აღზრდაზე ფი-ქრობს, და მის მომავალს მტლათ ედება,—როცა ასეთი მშობელი დაინახავს თავის შეილის უვარგისობას, და მიხვდე-ბა, რომ მედგარს, განუწყვეტელ შრომას სრულიად უკვა-ლოთ, ამაოთ ჩაუვლია, მაშინ მის გულში განუსაზღვრელი მწუხარების გრძნობა იღვიძებს... მარა ეს გრძნობა ადამი-ანურია და ღვთიურ გრძნობას ხომ ვერ შეედრება...

საზარელი იყო ის სურათი, რომელიც ქრისტეს საყვა-რელ პლანეტაზე გადაშლილიყო: უსამართლობა და დამონა-ვება მეფობდა იქ. ადამიანი ადამიანს არ ინდობდა, დიდი—პატარას და მამაკაცი—დედაკაცს, ყოველგან კენესა და გოდება მოისმოდა. რაღაც უხილავი შავი ძალა ჩამოწოლო-და ქვეყანას და სულს უხუთავდა, სუნთქვას უქირვებდა ყველას. უდანაშაულო ადამიანთა სისხლის ნიადვარი ინთხე-ოდა და წითლათ ღებავდა არე-მარეს. ძალმომრეობას სა-ზღვარი არ ქონდა და დედამიწა ჯოჯოხეთათ გადაქცეუ-ლიყო...

ქრისტე თვალს არ აშორებდა საყვარელ ქვეყანას და საუცხოვო კელაპტარივით მიუძღოდა წინ მას დაუსრულე-ბელ სივრცეში. მას თვალ-წინ ედგა ის მწარე და ნეტარი

წამები, რომელიც იქ განიცადა ცხრამეტი საუკუნის წინ და ეს მოგონება უფრო უძლიერებდა კავშირს.

ამ წამში იქ, დედამაწის ერთ ნახევარზე, რომელიც მზისკენ იყო მიქცეული—მის აღდგომას დღესასწაულობდნენ. მისი ყოველი მხედველი თვალეები, როგორც ხელის გულზე, ისე ნათლათ უყურებდნენ ყოველივეს, რაც იქ ხდებოდა: საყდრების ოქროს ფერი გუმბათები ათას ფერათ ბრწყინავდნენ მზეზე და ზარების სადღესასწაულო რეკა მკაფიოთ გაისმოდა ყველგან. ხალხის ჯგუფები ირვოდნენ ეკლესიების ეზოებში, მოედნებზე და ქუჩებზე, მარა ამ ხალხს არ ემჩნეოდა სადღესასწაულო ელფერი: ზოგი მათგანი დამწუხრებული იყო, ზოგი გაბრაზებული მუქავდა ხელებს, ზოგი შიშისაგან კანკალებდა, ზოგი გადაციტებული იყურებოდა აქეთ-იქით, თითქოს რაღაც არა ჩვეულებრივ მოვლენას ელისო, ზოგი ბოროტათ იცინოდა და ეშმაკურათ შეყურებდა მოყვასს, ზოგიც მედიდურათ, ყოყოჩათ იტკირებოდა აქეთ-იქით... მშვიდობიანობის ნატამალიც არსად იყო. ყველას თავისი საკუთარი ფიქრები უტრიალებდა, მარა ერთი აზრი კი ყველასათვის საზოგადო იყო და ამ აზრს ნათლათ კითხულობდა გულთა მხილავი ქრისტე. საშინელი იყო ამ აზრის შინაარსი, საშინელი იყო და მასთან აუცილებელი. ქრისტე გრძნობდა ამას, გრძნობდა, რომ იმ საშინელი აზრის სისრულეში მოყვანა აუცილებლათ საჭირო იყო, გრძნობდა, რადგან ქვეყანაზე შავი შემხუთავი ძალა გამეფებულიყო, ძალა უდიერი, ბოროტი, ადამიანის დამმონავებელი, ყოველივე ღვთიურის აღმომგზვრელი ღვთის სახისამებრ შექმნილ არსებაში. ამ შავ ძალასაც ხედავდა ქრისტე და განუზახვრელს, დიდებულს, სიყვარულით აღსავსე გულში არც ერთი კუნჭული არ მოეპოვებოდა სადაც მას ალავი ენახა. ამ უდიერ ძალას არ უნდა ქონოდა ადგილი ქრისტეს მიერ საყვარელ ძმათა სამფლობელოშიაც, მარა მას სამეფო ტახტიც დაედგა თავისთვის და ურცხვათ, თავხედათ, უმსგავსოთ წამომჯდარიყო ზედ. ერთი სიტყვა ქრისტესი და ის საძაგელი, ეშმაკის კერძი მტვრათ იქცეოდა, მარა ქრისტეს არ სურდა ეს. მას უნდოდა თვით ადამიანებს ჩამოეგდო ტახტიდან ფლიდი და ანგარებიანი სისხლის მსმელი.

უფრო დადონდა ქრისტე და ქვეყანას მყის ოცობრივ ღრუბელის დოღბანდი გადაეკრა. მზის სხივები დაეკონენ ამ ღრუბლებს და ათას ნაირათ გააბწყინეთ მათი ზედა პირი. ქრისტემ ზევით აღაპყრო ცის ფერი თვალეები. სამყარო განაგრძობდა თავის გზას და ფიფქი-თოვლივით სვეტაკი, დაბურთავებული ღრუბელი, რომელზედაც ქრისტე იდგა გამაღებელი მიქროდა სივრცეში.

კვლავ დაუშვა თვალეები ქრისტემ დედამაწისაკენ. დაკრეფილი ხელეები სამოსელიდან გაინთავისუფლა, გაიწოდა წინ და ქვეყანას წამში ჩამოეცალა ღრუბლების რიდე. იგივე სურათი მოჩანდა იქიდან. შავი ძალა დათარეშობდა, არ ინდობდა არავის და ტკებოდა თავისი სიმხეცი.

ხალხი კი ისევ ბუზებივით ირვოდა და მისი მოთმინების ფიალა თან და თან ივსებოდა. ღღეს, აღდგომას, როცა ყოველი ქრისტიანი ვალდებული იყო, დროებით მიინც დაევიწყა მიწიერ ვნებათა ღელვა და ზეციერი მაცხოვარის მოგონებით დაემშვიდებია დაწყლულებული გული—ქრისტეზე არავინ ფიქრობდა, მარა მრავალ-მოწყალე მაცხოვარს არ არისხებდა ადამიანთა ასეთი კადნიერება...

მოახლოვებული იყო წამი, როდესაც ათასობათ მსხვერპლი უნდა შეწირულიყო უკეთესი ცხოვრების დასამყარებლათ და მომავალი ბრძოლის სურათი თვალ წინ ედგა ბრწყინვალე შარავანდედით გარემოცულ ქრისტეს, რათ უნდა დან-

თხეულიყო ადამიანთა სისხლის ზღვა, განა არ მოიჭებნებოდა სხვა საშვალეება ტანჯული ხალხის თავის დასახწევათ?

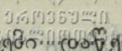
ერთი ხელის გაქნევით შეეძლო ხომ მას, როგორც სურდა ისე შეეცვალა ხალხის ბედ-იღბალი. მაშ რაღას უყურებდა, რას აყოვნებდა? აი, გაეპო კიდევ შვენიერი ბაგენი ღვთიურ ბრძანების წამოსათქმელათ, ერთი წუთი კიდევ და ყოველივე შეიცვლება დედა-მიწის ზურგზე, მაგრამ არა! ის, ეს შავი ძალა, რომელსაც თავის მიზნათ ადამიანთა ტანჯვა-წვალეება გაუხდია უნდა დაისაჯოს თვით ჩაგრულთა ხელით... და იმ სიტყვის მაგიერ, რომელიც ამ ერთი წუთის წინ უნდა წარმოეთქვა სულ-მოწყალე მაცხოვარს, გაისმა მრისხანე, ძლიერი, შეუპოვარი ბრძანება, და ამ ბრძანების ხმამ თითქოს მთელი სამყარო შეაყენა ერთ ადგილას. —ბრძოლა, გაიმეორა იგივე სიტყვა ქრისტემ და მრისხანეთ შეკრა წარბები. ნაზი, ცისფერი თვალეები აენტენ და დედა-მიწას მყის შავი, შიშის მომგვრელი ღრუბლები გადაეფარენ. ელვა ცეცხლის გველებივით დაიკლაკნა ყურყურმა ღრუბლებში და ქუხილმა მორჩილებით გაიმეორა მაცხოვრის ბრძანება.

ჩამი შთახავ-დიღვაანი.

საკვირველი დროა, საარაკო დროა, რაც დღეს სინამდღეში ხდება, ზღაპრათაც კი არავის გაუგონია, რასაც დღეს მთელი რუსეთი განიცდის, არას დროს არამც თუ თვით რუსეთს, არც ერთ ერსაც კი არ განუცდია...

აქ, შორეულ აღმოსავლეთში, დიდი, წყნარი ოკეანის სიღრმიდან ამოცურდა ჩუმათ წყნარათ ერი, რომელმაც პირველათ თავის არსებობაზე ამ ათი წლით წინეთ დაიძახა; არტურის მიდამოდან, მისი ერთ-ერთ მაღლობ ქედის წვეროდან დაიკვირნა: „აქეთ გორასა წიხლსა ვკრავ, იქით გორებსა ძრას ვუხამო“. იქით ამ გორას მართლა კრა წიხლი და მართლადაც შეანძრია, ხოლო ისე და იმდენ ზაფთიანათ კი ვერა, რომ აქეთა გორებიც შერყეულიყვენ. მიუხედავათ ამისა გალადებულ-გამედიდურებულ ევროპას—მთელ დასავლეთს, არაფრათ ექაშნიკა ეს ხმა აღმოსავლეთისა. მეტოქეობაში დაგეშილმა, თავისი ბუნებრივი გრძნობით იცნო ახალ ერში ახალი საშიში მეტოქე. გადაწყვიტა მისი თავიდან საბოლოოთ მოშორება; წაკრა ლონიერი მუჯღუგუნნი; გორიდან გააძევა და ზედ თავისი მომხრე-მოყვარე კოლოსის დააყენა დარაჯათ. გაძევებულმა ცნო შეურაცყოფა. ამაყმა რაინდმა იგრძრო დამამცირებელი პანდური. ტკივილით გააფთრებულმა თვალე-ბიდან ნაპერწკლები გადმოყარა, ჯავრი გულში დაიმარხა და იქ—გულში დამარხული ძალ-ღონე, ენერგია ფეხზე წამოაყენა, ამოდრავა. თავისი ქაბუკური მკლავი აავარჯიშა. და აი, დაკოტავებულ-დაკაპიწებული, დამწიფებულ-დადელიყანდე-ბული, ღინჯი, თავის ძღვეა-მოსილებაში ღრმათ დარწმუნებული, იგი ისევ ბრძოლის ველზე გამოიქიმა, უძლიველ დარაჯ-კოლოსს დაეტაკა.

ამ ამბავმა მთელი ქვეყანა ცერზე დააყენა: ვინ გააცინა, ვინ გააკვირა, მტერი გაახარა, მოყვარე დააღონა. ყველანი შეუპოვარი ფალავნის დამარცხებას, მის დედამაწის ზურგიდან აღგვას წინასწარმეტყველობდა. რამდენათ საბუთიანი იყო წლის დასაწყისში ეს წინასწარმეტყველობა—პირველის სიცილ-სიხარული, მეორის შიში-სიბრალებული, ეს ნათელ ყო წლის დასასრულმა, როცა მამაცი მებრძოლი ისევ იმ მაღალ „სოპკა“—გორს დაეფერა, ისევ მას კრა წიხლი. ამ ჟამსა შინა ამ წიხლის კვრამ მართლა შეანძრია მთელი მთა და ბარი, არც

და მარე, მტერი და მოყვარე. იქით—სოპის წვეროდან და-
რაჯი-კოლოსი ყირამალათ გადმოიჭრა და მთელი თავისი სი-
გრძე-სიგანით დაღრეჭულ-დაღმენქილი, უფსკრულში ჩაეშვა.
აქეთ საშინლათ დაფრთხა „მადამ“ ბიუროკრატი, ეს კოლოს-
სის ერთგული გამდელი, ეს ხალხის შეუბრალებელი მაჯლა-
ჯუნა. უკანასკნელის დაფრთხობით პირველს შეება მიეცა.
ხალხმა ძილს თავი აართვა, წამოაჯდა, თვალები ამოიფშვინტა,
თავის დამფთხალს სულთამხუთავს ქალბატონს გაკვირვებით
დააშტერდა და ისეთივე გაკვირვებით თავის-თავს დაეკითხა:
„სად ვიყავ შარშან, შარშან-წინ? ნუთუ ძლიერა-მოსილს ეს
უძლიერი მიმორჩილებდა? ნუთუ მღვწი ამ ქინქრაქას ეგმორ-
ჩილებოდა?!" მწარე კითხვებმა, ნაღვლიანმა ფიქრებმა ხალხი
ფეხზე დააყენა—ხალხი გაინძრა და აი, თავის საკუთარ ისტო-
რიაში, საკუთარი სისხლით, საკუთარივე ხელით ჩაწერა თავის
პირველი დღე შეგნებისა, დღე გამოფხიზლებისა—**ცხრა იან-
ვარი.**

საკვირველი დროა, საარაკო დროა—დრო განახლებისა,
დრო დაბადებისა, მთელი ქვეყნიერობა ყურდალურსული შე-
ყურებს **მშობიარის** კენესას, გულის ფანქვალით მოელის
შობილის ხილვას. თვით სნეულნი და დავრდომილნი, მო-
ხუცნი და ინვალიდნი, რომლებიც გუშინ სიკვდილს უხმობ-
დენ-ემუდარებოდენ, რომლებსაც ცალი ფეხი უკვე სამარეში
უდგიათ—დღეს ყველას სიცოცხლე მოწყურებით, ყველანი
ერთი ფიქრით, ერთი მისწრაფებით გამქვალულან, ყველანი
მოუთმენლათ მოელიან მომავალ ურმას წარმავალი საზოგა-
დოების საშოდან. წამებულნი, ტანჯულნი! რა ნეტარებით
წარმოთქმენ: „აწ განუტყვე მონა შენი უფალო“-ს! რა მზა-
რულათ გადადგენ მეორე ფეხსაც იქ, სადაც ერთ უკვე უღ-
ვიათ—რა ტბილათ მიეცემიან საუკუნო ძილს!

საზოგადოების ყველა ჯგუფთა და კლასთა ერთგულნი, მა-
თი ინტერესების უანგარო დარაჯნი, შეგნებულნი წვერნი—წინა-
მძღოლნი შეუგნებელის მთელისა—ყველანი არა ჩვეულებრივი
ერთსულოვნებით, მხნეობით შრომობენ, ვარჯიშობენ, რათა
ღირსეულათ დახედენ ძვირფასს **სტუმარს**—ღირსეული სიტყ-
ვებით შეამკონ. ყველანი აქედანვე ეალერსებიან, ეფერებიან-
უნდათ მისი გული მოინადირონ, მოციინარი სახე თავის კლას-
სისკენ მოაღერიონ. თვით ორგულნი მისი გუშინდელი ჯა-
ლათნი, დღეს ისინიც კი მზათ არიან შეეგებონ ბრწყინვალე
ნორჩს თავიანთ კარგ დახეპირებული რაპორტით: „ყველა-
ფერი, სულ,—სულ ყველაფერი რიგზეა, თქვენო ბრწყინვალე-
ბაო“.

და აი, ამ დროს საერთო გამოფხიზლებისა, ამ დროს შე-
ერთებისა, სოლიდრული მოღვაწეობისა, თავის თავათ იბადება
კითხვები: რას იქმონენ და რას ფიქრობენ „ჩვენი“ კეთილის
მყოფელნი, ჩვენი მაცხოვრებელნი? სად არიან და როგორ არიან
ჩვენი კურაპატრები—შტაკელებე-ეები, უხტომსკ—ზასული-
ჩები, გრიპენბერგები, ეს უღირსნი სარდლები იმ ღირსეული
კლასისა, რომელიც დღეს ასე დიდს და გადამწყვეტს როლს
თამაშობს? ეს კითხვები საჭირ-ბოროტო კითხვებია—სამაყამო,
სამაწამო კითხვები! აი, რისთვის ასე მოუთმენლათ მოცელოდი
ჩვენ გაზეთში ამ კითხვების აღძვრას, მათზე მასუხს. „მოგზა-
ურმა“ გაამართლა ჩემი მოლოდინი.

„რა არის პარტია?“ ამ სათაურის ამოკითხვისთანავე ინ-
სტიტუტურათ ვიგრძენ: აი, აქ—ამ კითხვაში, უნდა რკოს თავ
მოყრილი ჩემ მიერ დასმული კითხვები შეთქნი! ამისთვის გა-
ორკვეტილებული ყურადღებითა და გულთასმით დავიწყე კითხვა.
ინსტინქტმა სარ მომატყუა. წერილობი სწორეთ იგივე კითხვები
ვიპოვე, რომლებიც თვითონ მე თავში მიტრიალებდენ. პასუხი
მე რომ მიწერალი ვიყო და ამასთანავე ყარგი მიწერალი ვიტ-

ყოდი: ეს წერილი—«რა არის პარტია?»—აღბათ ჩემი დაწე-
რილია; დამეწიყებია, დამკარგვია, ბ. „ან“-ს უზოგნია და აი
თავისათ გაუსალებია შეთქნი. ჩემდა საუბედუროთ და ბ. «ან»-ის
საბედნიეროთ, მე მიწერალი არა ვარ. მაშასადამე, „ან“-იც
თავისუფალია ამ ახირებული პრეტენზიიდან, აღძრულ კითხვაზე
სხვა სიის პასუხი დღეს—დღევანდელი საქმისა და ვითარების
მიხედვით—თუ შეიძლება, **ჩვენში** რასაკვირველია,—ეს,
წარმოიღვინეთ ჩემი გულ-უბრყვილობა, არც კი მიფიქრია.
მარა ეს ასე არ დარჩა. ამაში მალე დაფრწმუნდი, ვინაიდან
იქვე—«მოგზაურის» მეორე ფეხის გადადგმაზე წავაწყდი მის
მეორე თანამგზავრს, ბ. «ს»-ს „ს“-ნი „ან“-ს ანტიპოდი აღ-
მოჩნდა. ის სულ სხვაფერ ფიქრობს, სხვაფერ აზროვნებს,
სხვაფერ გრძნობს! აქ ძალ-უნებურათ ეკითხები თავის თავს:
ვინ არის „ან“-ი და ვინ «ს»-ი, ე. ი. რომელი მათგანი „მო-
გზაურის“ **მართლმადიდებელი**, კე რილ-საიმედო თანამგზავრია
და რომელი არა მართლმადიდებელი? რომელისკენაა რედაქციის
სიმპატია და რომელისკენ მისი ანტიპატია? რედაქციის დაუ-
კითხავათ, მისი მხრით შეუნიშნა, ათ გაზეთის ფურცლებზე ასე
თავისუფლათ თარეში სხვა და სხვა თავისუფალ დამოუკიდე-
ბელ მოაზრეთა, ექვი არაა, მეტათ უხერხულ მდგობარებაში
ჩააგდეს მკითხველს, რომლის ინტერესი, რასაკვირველია,
უნდა იქნას პირველ ყოვლისა დაცული. თავის თავზე ვიგრძენ
ეს უხერხულება, ვინაიდან ვერ ვაფიგე ამ საინტერესო საგანზე
თვით რედაქციის აზრი, რომელსაც თავიდანვე ეკუთნის ჩემი
სრული თანაგრძნობა. ეს ისე, სხვათა შორის, წავიდეთ ქვევით-
თა არის პარტია? *) დადამიანთა იმ კრებულს, რომე-
ლიც ისახავს საერთო მიზანს და მის განსახორციელებათ ერთ-
თათ მოქმედებს, ეწოდება პარტია. ამ „ან“-ის მიერ ზოგათ
და მოკლეთ საგნის განსაზღვრამ „დიდ კითხვაზე პაწია
შენიშვნისა“ ავტორს დაუყენა წინ ოთხფეხთა, პირუცთა
დამფარველი საზოგადოება, მე კი—საზოგადოება მეტყველე-
თა—ორფეხთა; მას ჩემი, მკვდარი წიგნების თბმოკიდე-
ბულ კაპიტეტებში აკვრვინა თავი, მე კი განათლებულ
სახელმწიფოთა განათლებულ პარლამენტებში, საიდანაც
ისმის ქექა-ქუხილი სიტყვიერების მეფეთა!.. რომ „რა არის
პარტია“—ს ავტორი პარტიაზე (პოლიტიკურ)—და არა პირუ-
ტყვთა მფარველ, ან წიგნების გამომცემელ საზოგადოებაზე
—ლაპარაკობს, ამაში ყველა, კრიტიკის სენიდან თავისუფა-
ლი მკითხველი და მეთანხმება, ეს სტატიის პირველივე სტრი-
ქონიდან ჩანს და ჩანს ნათლათ, ცხადათ რომ პარტიის სუ-
ლი, მისი არსებობის დედაბოძი ორგანიზაციაა, ამას კი აშკა-
რათ ლაღადებენ თვით ფაქტები, ჩვენი ცხოვრების დღევან-
დელი ვითარებანი. რუსეთში არის მუშათა კლასიც, არის ამ
კლასის პარტიის ელემენტები; საერთო მიზანი, საკმაოთ გა-
მორკვეული პროგრამა, მფარველი იდეოლოგია, მარა არ
არის თვით—რათა? იმიტომ რომ არ არის ორგანიზაცია-
იდეოლოგია ვერ შეერთდენ სამოქმედოთ, მაცხოვრებელი
ვერ მოეწყვენ ერთმანეთს და აი—**ცხონების** მაგიერ წაწყმე-
დის გზას დაადგენ. დიად, თუ პარტიის წევრებს ამოძრავებს,
ასულდგმულებს ერთობა, სოლიდარობა; თუ მას აქვს „რამე
ორგანიზაცია“, «მის მოღვაწეობას ვერ შეაჩერებს»... **მკაფი-
ოთ** გამორკვეული პროგრამისა და **დაწვრილებით** შემუშავე-
ბული ტაქტიკისა უქონლობა, **მკაფიოთ** გამორკვეული პრო-
გრამა, **დაწვრილებით** შემუშავებული ტაქტიკა ზეციდან არ

*) ამ საგანზე — 10 წ. წინად გრცელი წერილები იყო მოთავსე-
ბული „ვერისა“ და „კვალში“ შემდეგი სათაურით: „პოლიტიკური
პარტიები ვერმანიაში“ („გუშინ და დღეს“). ამ წერილების დღეს ცალკე
წიგნათ გამოცემა, ჩემის აზრით, დიდ სამსახურს გაუწევს ქართველ მკით-
ხველ საზოგადოებას.

მოდის. მათ ბადებს მოქმედება, ისინი კი შემდეგ თავის მხრით ადგილებზე, ანაყოფიერებენ თვით მოქმედებას. ასე ამბობს ბ-ნი „ს“-ი და ასე მესმის მეც მისი ნაამბობი. ბ-ნი „ს“-ი კი სულ სხვაფერ ამბობს. ის როგორც უკვე ვთქვით ზევით, სულ სხვაფერ თქვაობს. რა არის მიზეზი ამ სხვა და სხვაობისა, ამ მართლმორწმუნეთა შორის წინააღმდეგობისა? რატომ ბ-ნი „ს“-ის ისე ესმის, მე ასე?

აი-რატომ, მე უბრალო მკითხველი ვახლავარ, ბ-ნი „ს“-ი არა უბრალო. ის, აშკარაა, მწერალი მკითხველია და ამასთანვე კრიტიკოსი. ჩემი, როგორც მხოლოდ მკითხველის, მიზანია, ორივესი—დაწერილისა და დამწერის, ავტორის—გაგება და არა დაგმობა. ამისთვის, როცა ვკითხულობ, მე დაწერილს არ ვაჯახებ დამწერს, ნაწილს არ ვაშორებ მთელს ბ-ნი „ს“-ს, როგორც კრიტიკოსს, გვერდებში კრიტიკის ეშ-მაკი უზის, ხელში წითელი კარანდაში. ესენი ორივე საშინე-ლი მაცდურნი არიან, რის ზეგავლენიდან ხშირათ თავს ვერ იფარავენ ისეთი გულწრფელი და გონიერიც კი, როგორც (ასეთია ჩემი შთაბეჭდილება) თვით ბ-ნი „ს“-ია. აქედან, სამ-წუხაროთ, ასე ხშირათ კრიტიკის მაგიერ იბადება: „კრიტი-კან-პრიდიკანობა!“ ლიტერატურა სავსეა მაგალითებით. „პაწია შენიშვნაშია“ არა პაწია ალაგი უჭერია ამას. ასე-თივე, ყოველ შემთხვევაში, აქაც ჩემი შთაბეჭდილება.

—ლია.

ცნობები გურიის ცხოვრებიდან.

ამას წინათ „კავკასში“ დაიბეჭდა გურიაში გაგზავნილი ჯარის მთავარ სარდალის ალიხანოვ-აფარსკის განცხადება, რომლითაც აღნიშნავდა საზოგადოებას გურიის დამშვიდების ამბავს. ამ განცხადებამ ყველა გააოცა შინაარსის არა ჩვეუ-ლებრივი სისუსტიით. სხვათა შორის ბ-ნი ალიხანოვი იწერე-ბოდა: გურიაში ვადამწვარ სოფლის სასამართლოების მაგიე-რათ ახალ ქვის შენობებს აგებენო; გაქცეული და ნიადაგ დაკარგული სოფლის მოსამართლენი ისევ უბრუნდებიან თა-ვიანთ საქმეს და ერთი სიტყვით ცხოვრება ისევ ძველ კალა-პოტში ჩადგაო.

არ ვიცი მთავარ-სარდალს რაზე დაქირდა ასე სვალ-ხილულათ ფაქტების დამახინჯება. ქვეყანამ იცის, რომ გუ-რიაში სოფლის სასამართლოები არ დაუწევთ, და აქ კი იწერებიან: ახალ ქვის შენობებს აშენებენო. ასეთი ორენი მასწავლებლებმა იციან ხოლმე; როდესაც მასწავლებელს იბარებენ, თავის მთავრობას ეუბნებიან: მოსწავლეებმა არა-ფერი არ იციან, ანა-ბანა არ გაგებათო. ხოლო ერთი ან ორი თვის შემდეგ კი აღარ იციან როგორი ქებით მოიხსე-ნიონ იგივე მოსწავლეები. გურულებს არასოდეს არ დაურ-ღვევიათ მშვიდობიანობა, იშვიათი მკვლევლობა და სხვა ასეთი მოვლენა სრულიათაც ხალხის საქმე არ ყოფილა. პირ-იქით, ასეთი შემთხვევები ხშირათ პოლიციის მეცადინე-ობით ხდებოდა, რასაც ამტკიცებს „ივერიაში“ დაბეჭდილი წერილი მეღ. მახარაძისა, რომლის წინააღმდეგ არავის ხმა არ ამოუღია. მაშ რაღა დამშვიდა ბ-ნმა ალიხანოვმა? ცხა-დია აქ რაღაცა გაუგებრობაა, თორემ არა მგონია ასეთი სიცრუე განგებ მოგონებული იყოს.

სოფლიდან მოწერილი ამბე-ი ნათლათ გვაჩვენებენ თუ-ვინ არღვევს მცხოვრებთა სიმშვიდეს და განზრახ იწვევს ხალხი-საგან მყუდროების დარღვევას.

სოფ. ხვარბეთი: ოცდა ხუთ მარტს ჩვენს სოფელს ყაზახ-რუსებმა ალყა შემოარტყეს. სოფლიდან გამოსვლის ნებას არავის არ აღუვდენ. რამოდენიმე მოსახლე კაცს გაჩხრიკეს და ბევრი დაიჭირეს. დაიჭირეს შერმანი გობრო-ნიძე, რომელსაც რევოლვერი და ბერდანკა უნახეს. ორივე იარაღი რასაკვირველია, წაართვეს. დაიჭირეს იოსებ ბარამიძე და უბრალო დანა წაართვეს. მეორე ღღეს გიორგი მარგალი-ტაძე დაიჭირეს. დაიჭირეს არსენ კეჭხმაძე, რომელსაც ოზურგეთში ავითყოფი მიყავდა ექიმთან. დაიჭირეს აგრეთვე ერთი ყმაწვილი ალექსი გობრონიძე და იფიქრეს: ამას უთუოთ ვათქმევინებთ ვინ არიან «ბუნტის» მეთაური კაცე-ბიო, მარა ბავშვს რა უნდა ეთქვა. ბუნტის მეთაური რომ «გაჭირვება» და აუტანელი ცხოვრებაა ეს ვინ არ იცის. იმანაც რასაკვირველია, ვერავენ დაუსახელა. ამათ გარდა ბევრი გაჩხრიკეს ჩვენ სოფელში მარა დაქვრით არავინ დაუ-ჭვრიათ. 26 მარტს ძალით მოხადეს მურკანძის ქუჩი და ქუდებით სვეს ღვინო. თუმანოვის აფთიაქის პროვიზორს ფინა ძალლი მოპარეს და როცა ამან ალიხანოვთან იჩივლა, უკანასკნელმა ასეთი „უაზრო“ საჩივრისათვის ერთი კვი-რით ციხეში ჯდომა მიუსაჯა.

ერთ აქაურ გლეხს. ოზურგეთის გზაზე მიმავალს, კაზაკმა მისცა ოთხიოდ პატრონა: ბერდანკა გექნება და შოიხმარეო. მანაც გამოართვა. ბოლოს აღარ მოეწონა ასეთი საქციელი და ნაჩქარი პატრონები შორს გადაყარა. არ გასულა ათიოდ წუთი, რომ გზაზე იგივე კაზაკი და ოთხიოდ მისი ამხანაგი გადაუდგა. გაჩხრიკეს გლეხი იმ იმედით, რომ ნაჩქ-ქარ პატრონებს ვუბოვნით და რაიმე სარგებლობა შეიძლე-ბა ვნახოთო, მარა დახე მათ გაკვირვებას, როცა გლეხს პატრონები აღარ ამოაჩდა. „ეს ჩვენზე უფრო ხერხიანი ყო-ფილაო“—ჩაილაპარაკეს ყაზახ-რუსებმა და გაბრუნდნ.

სოფ. ბზვანი. ყაზახ-რუსები ჩვენშიაც ძლიერ უწყსოთ იქცვიან. ერთ საღამოს მიცვიდნენ სადრამისას, მოთხარეს ქვევრი და მთლათ წაღება უნდოდათ, მარა წაექცათ და გაუტყდათ. ღვინო რასაკვირველია დაიღვარა. მეორე ქვევრი-დან ამოიღეს ორი უუთი ღვინო, ქვევრი ჩაამტვრიეს და დატოვეს. ჩვენ მახლობლათ, ვიღაც ტიღურაძის სახლიდან წაიღეს წიწილა ჩასახული კვერცხები და რა კი არ გამოდგა გზაზე გადაყარეს.

სოფ. დვბაზუ. ოცდა შვიდ მარტს ჩვენ სოფელში ყაზახ-რუსები დაეცენ მეღუქნეებს; ორი რევოლვერი და ორი ბოთლი არაყი წაართვეს. ერთ მგზავრს თუთუნინი ქისა წაართვეს, ღვინიან ტიკში ხანჯალი უკრეს და ღვინო დაუა-ღვარეს.

ერთი სიტყვით ასეთი ფაქტებით სავსეა გურიის ღღე-ვანდელი ცხოვრება. ხალხი, რომლის დამშვიდებაც ბ-ნი ალიხანოვი თავის რეპრესიულ ზომებს აწერს, ღღეს ასეთ უსამართლობას ითმენს; როგორ შეიძლება კაზაკებს ასეთი თავ-ამშვებული საქციელი ჯარის მთავარ-სარდალმა არ იცო-

დეს, მარა უქვევლათ თითონაც თანაუგრძობს მათ მოქმედებას. გურულებმა თავისი კეთილ გონიერება მრავალ საქმეში დაამტკიცეს, მარა გურიის ცხოვრება იმასაც მოწმობს, რომ ამ ხალხს დაუსრულებელი მოთმინება არა აქვს.

პროლეტარიატის როლი დღევანდელ მოძრაობაში.

I.

არც ერთ დროს და არც ერთ ქვეყანაში პროლეტარიატს არ მოუბოვებია ის მნიშვნელობა, როგორც მან მოიპოვა დღევანდელ რუსეთის მოძრაობაში. როგორც ვიცით ყოველ მოძრაობას სათავეში უდგა ბურჟუაზია, რომელიც იყო ხელმძღვანელი და უმთავრესი მომქმედი ძალა; მშრომელი ხალხი კი წარმოადგენდა მარტო ფიზიკურ ძალას, რომლის საშუალებით ბურჟუაზია აღწევდა თავის უმთავრეს მიზანს—საზოგადოებრივ ცხოვრებაში გაბატონებას. ამის დასამტკიცებლათ საკმარისია კაცმა გაიხსენოს 1789 წელი, როდესაც საფრანგეთის ბურჟუაზიამ სასტიკი, სამკვდრო—სასიცოცხლო ბრძოლა დაუწყო ფეოდალებს. ბურჟუაზიას მხარი დაუჭირა მრავალ-ტანჯულმა მშრომელმა ხალხმა, რომელსაც პირდებოდნენ ყოველ ნაირ უფლებას და თავისუფლებას. ხალხის დახმარებით დაამარცხა ბურჟუაზიამ ფეოდალები და გამოაცხადა საყოველთაო თავისუფლება, მაგრამ ეს უფლება ახალმა ბატონმა, ბურჟუაზიამ ათასნაირათ შეწლოდა. ისარგებლა ამ უფლებით მხოლოდ უმცირესობამ, მდიდრებმა და არა ყველა მოქალაქემ. თავისუფლება დამოკიდებული გახდა ნივთიერ შეძლებაზე. უმრავლესობის წყალობით გაიმარჯვა ბურჟუაზიამ, მაგრამ, გაბატონდა თუ არა, ამ უმრავლესობის ინტერესები დაივიწყა და ხალხის ახალი, სასტიკი მყვლეფელი გახდა. ხალხმა ვერ იგემა რევოლუციის ნაყოფი და ეს მოხდა მისი შეუგნებლობით, მისი მოუშხადებლობით. მაგრამ დრონი იცვალენ... წინეთ თუ ბურჟუაზია უდგა სათავეში ყოველ-გვარ მოძრაობას და პროლეტარიატი ბოლოში იყო მოქცეული, დღეს სწორეთ ეს პროლეტარიატი გადაიქცა უმთავრეს. მომქმედ ძალათ; მან აამოძრავა ყოველი ნაწილი საზოგადოებისა და თვისი კლასობრივი მოთხოვნები გახადა უმთავრეს ღერძათ, რომლის გარეშემო ტრიალებს დღეს თავისუფლებისთვის ბრძოლა. რვა საათის სამუშაო დღე, ხელ-ფასის მომატება, მთელი წყება ეკონომიური გაუმჯობესებისა ვრცელ პოლიტიკურ მოთხოვნებთან ერთათ—აი მახლობელი მიზანი მუშათა მოძრაობისა.

რვა საათის სამუშაო დღე—ამ სიტყვებით გამოიხატება ქირით მომუშავე ადამიანის უფლება, რომელიც გადაიქცა დღევანდელი მოძრაობის დედა ბოძათ; ყველა ამ „უფლებას“ უთანხმებს დღეს თავის მოთხოვნებს; ყველას ერთი და იგივე აკერია პირზე—ეკონომიური მდგომარეობის გაუმჯობესობა. საქირაო, რომ ამ „ქირით მომუშავეის უფლებით“ გაიმსქვალოს ყოველი მუშა, ეს უნდა გახდეს მის სოციალურ აზროვნების ანბანათ, რათა პროლეტარიატმა სავესებით შეასრულოს ის დიადი როლი, რომელიც მას ისტორიამ არგუნა—რუსეთის საზოგადოებრივი ცხოვრების ძირიან-ფესვიანათ შეცვლა.

დღევანდელმა შეგნებულმა პროლეტარიატმა კარგათ იცის, რომ პოლიტიკური თავისუფლება სრულებით ვერ მოსპობს არსებულ სოციალურ უთანხმოებას. პოლიტიკური თავისუფლება მისთვის მხოლოდ საშუალებაა, ეკონომიური მონობიდან და ექპლოატაციისგან განთავისუფლება კი—მიზანი. ამისათვის, თავისუფლება სიტყვისა, კავშირისა, კრებისა, გა-

ფიცვისა, ხელშეუხებლობა პიროვნებისა და სახლ-კარისა წარმოადგენს პროლეტარიატისთვის მხოლოდ საშუალებას, რომლის წყალობით მან თავისი უმთავრესი მიზანი უნდა განახორციელოს. მიუხედავათ ამისა მხოლოდ მისმა თავგანწირულმა ბრძოლამ გამოაფხიზლა რუსეთი. ის აძლევს დღეს სიმხნეს და ენერგიას ბურჟუაზიულ დემოკრატიას და უკარნახებს მას პოლიტიკურ გეგმას; მან წამოაყენა ფეხზე ქალაქის წვრილი მოვაჭრეები, გამოაფხიზლა ყოველი ქირით მომუშავე, გააღვიძა სოფელი და ყველა ამათ აღუძრა მტკიცე სურვილი ადამიანური ცხოვრებისა, თავისუფლების მოპოვებისა და კიდევ აჩვენა გზა. სტუდენტების, მოსწავლეების, ნოქრების და სხვების გაფიცვა გადაიქცა დღეს ჩვეულებრივ მოვლენათ. იბრძვის რა თავის ეკონომიურ და სოციალურ მდგომარეობის გაუმჯობესებისთვის, პროლეტარიატი უღვიძებს ამ ნაირსავე სურვილს ყოველ მშრომელს, ყოველ, ასე თუ ისე, უქმაცოფილო საზოგადოების ელემენტს.

ვუკვირდები რა დღევანდელ, დიდებულ რუსეთის მოძრაობას ძალაუნებურათ მაგონდება თ. ნ. ტოლსტოის შემდეგი სიტყვები: „ძალიან ბევრსა ცდილობდა ერთ პატარა ადგილზე შეჯგუფული, რამოდენიმე ათასი კაცი დამეხინჯებია ის ადგილი, რომელზედაც ის ძლივს მოთავსებულიყო, გულ-მოდგინეთ კირწყლავდა ქვიშით მიწას, რომ მახვ არა მცენარე არ გაზრდილიყო, ჰგლეჯდა ახლათ აბიზინებულ მწვანე ბალახს, წამლავდა ჰაერს ქვა-ნახშირისა და ნავთისკვამლით, ჩებდა ხეებს, აგდებდა გარეთ ცხოველებს და ფრინველებს, მაგრამ მიუხედავათ ყველა ამისა გაზაფხული თავისას შვრებოდა.“

მზე ათბობდა, გაცოცხლებული ბალახი მწვანდებოდა და იზრდებოდა ყველგან...

იზრდებოდა, არა თუ მის საზრდელათ განგებ დატოვებულ ბალის კვლებზე, არამედ ქვასა და ქვას შუაც კი ამოეყოთ თავი და გახარებულნი შეტრფოდნენ ქვეყნის გაღვიძებას... ხეები იღვიძებდნენ ღრმა ძილისაგან და ათას ფრათ ყვავოდნენ... მტრედები, ბელურები, ყვავები უკვე ამზადებდნენ თავისთვის ბუდეებს... მრავალ ტანჯულმა რუსეთის ხალხმაც გამოადგინა, შეიგნა თავისი აუტანელი მდგომარეობა, მოინდომა ახალი ცხოვრება და იცხოვრებს კიდევ....

თან და თან ინგრევა დახვესებული, სულის შემშუთველი, ბიუროკრატიული სასახლე და ამ ნანგრევებში ნათლათ გამოსჩანს ახალი, თავისუფალი, კულტურული და დემოკრატიული რუსეთი....

მემანქანეთა, მათ თანაუფეთა, კონფეტორთა, და მენისრეთა კრება.

10 აპრილს მესამე და საბოლოო კრება მოხდა. თავმჯდომარეობდა ბ-ნი დოლიძე, საბჭოს დარბაზი კვლავინდებურათ გაიგნა. კრებამ გაიკნო გენერალ მალამას მიერ შემდგარი კომისიის დადგენილება. ამ კომისიას თავმჯდომარეობს გენერალ-მაიორი მიხაილოვი; წევრებათ არიან: თფილისის ქალაქის მოურავი ვერმიშევი, ამიერ-კავკასიის რკინის გზის უფროსი ივანოვსკი, რკინის გზის ჟანდარმთა პოლიციის უფროსი პოლკოვნიკი სოლოვიევი, თფ. გუბერნატორის მოადგილე ალიშევსკი, მთავარ-მართებლის კანცელარის ვიცე-დირექტორი ოსეცი, კავკასიის სამხედრო ოლქის მეორე კორპუსის შტაბის უფროსი გენერალ-მაიორი ბერხმანი, კავკასიის რკინის გზებზე ჯარის გადაყვან-ყადმოყვანის საქმის გამგე პოლკოვნიკი ნეიგებაუერი და თფილისის ოლქის სასამართლოს ბრალმდებელი ვეროვსკი, აი კომისიამ 7, 8 და 9 აპრილს განიხილა მემანქანეთა მიერ არჩეულ დეპუტაციისიგან წარდგენილი მოთხოვნილე-

ბანი და დაადგინა: „პირადობის ხელშეკრულების“ გამო აღიძრეს შუამდგომლობა ნამესტნიკის თანამდებობის აღმასრულებლის წინაშე და ეთხოვოს დამტკიცება კომისიის მიერ შემუშავებულ შემდეგ რეზოლიუციისა: 1. მოაგონონ ყაზახ რუსებს აღარ გაიმეორონ გაფიცვაში მონაწილეობის მიმდებარე თვითნებური ცემა-ტყევა მათრახებით. 2. ძალ-დატანებით სამუშაო მსახურთა და მუშათა გამოყვანა აღკრძალულია; ძალ-დატანებით სამუშაოთ გამოყვანილნი იქნებიან არა-ჩვეულებრივ შემთხვევების დროს კავკასიის უმაღლეს მთავრობის განკარგულებით და აგრეთვე იმ ადგილებში, სადაც შემოღებულია საომარ დროის წესები; 3. 11 თებერვალს შემოღებულ საომარ დროის წესების ძალით მოსამსახურეებსა და მუშებს ნება არა აქვთ სამსახურს თავი დაანებონ, წინააღმდეგ შემთხვევაში დაისჯებიან აღნიშნულ წესებისავე ძალით, მაგრამ რადგან კავკასიის ნამესტნიკის თანამდებობის აღმასრულებელმა დაავალა კომისიას, მოუსმინოს გაფიცულთა დეპუტატებს და გაათავოს საქმე ისე, რომ მალე აღდგენილ იქნას რკინის გზებზე წესიერი მიმოსვლა, კომისიამ სახეში მიიღო შუამდგომლობა გიფიცულთა დეპუტატებისა და შესაძლებლათ ცნო თხოვოს ნამესტნიკის თანამდებობის აღმასრულებელს არ მიიღონ ზომები საომარ დროის წესის ძალით ამ გაფიცვაში მონაწილეთა დასაპატიმრებლათ და ადმინისტრაციულ წესით დასასჯელათ, დაპატიმრებულნი განთავისუფლებულ იქნენ და არავინ სამსახურიდან არ დაითხოვონ, თუ გაფიცულნი განაახლებენ მუშაობას 10 აპრილის, ნაშუადღევს 2 საათამდე. ეს დადგენილებანი გენერალ-ლ. მალამამ დაამტკიცა და ამას გარდა გადაწყვიტა, თავის მხრივ იშუამდგომლოს გზათა მინისტრის წინაშე, რომ, რკინის გზის უფროსის თხოვნის თანახმად, გადაიდოს 33.000 მან. საქონლის მატარებლის მემანქანეთა, მათ თანაშემწეთა და კონდუქტორთა დასაჯილდოებლათ, რათა ისინი წინათ მომხდარ გაფიცების დროს დაზარალდნენ, ხოლო პირადად კი მონაწილეობა არ მიუღიათ ამ გაფიცვაში; გარდა ამისა ნამესტნიკის თანამდებობის აღმასრულებელი აღძრავს შუამდგომლობას დაახლოვებით 100 ათასი მანეთის გადადების შესახებ, რომ ეს ფული მიეცეს ლიანდაგებზე მოამსახურეთ და მუშებს. ის ფული განაწილებულ იქნება აღნიშნულ კომისიის მიერ მოსამსახურეთა და მუშათა დეპუტატების მონაწილეობით, თუ მემანქანენი, კონდუქტორები და სხვანი სამუშაოზე გავლენ 10 აპრილს ნაშუადღევს 2 საათამდე. ნამესტნიკის თანაშემწემ დაავალა აგრეთვე კომისიას, შეუდგეს განხილვას რკინის გზის მოსამსახურე ყველა მოთხოვნილებათა და თხოვნებისა.

გადაწყვეტილებათა ოქმის წაკითხვის შემდეგ თავმჯდომარემ განაცხადა: როგორც ხედავთ, ყველა ჩვენს მოთხოვნილებას კომისია არ შენებია და მხოლოდ რამდენიმე საჩქარო საკითხი განიხილა- ყოველივე ეს ჩვენ არ გვაკმაყოფილებს. მაგრამ ასე ნაჩქარევად ჩვენი მდგომარეობის გაუმჯობესება შეუძლებელია; პირველი ნაბიჯი გადავდგით ისე ნაყოფიერათ, რომ ჩვენს მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ საუკეთესო გზას დავადექით და შემდეგში ჩვენი დღევანდელი თანხმური მოქმედება სრული თავდება, რომ მას შევისრულებთ, რაც გვინდა. ახლა რაც მივიღეთ, ცოტა ნუ გგონიათ, ჩვენი წარმატებისაკენ ეს დიდი და ძლიერი ნაბიჯია. რაც შეეხება დანარჩენ მოთხოვნილებებს, კომისია განიხილავს და მგონი ერთი თვის შემდეგ დაამთავრებს კიდევ. ახლა, მე მგონია, დროა შევეუდგეთ მუშაობას, რადგან სახეში უნდა მივიღოთ კავკასიის მცხოვრებთა ღირსი უმრავლესობაო. კრებამ ყოყმანი დაიწყა, მაგრამ, კარგა ხანს კამათის შემდეგ ერთხმად მიიღო წინადადება თავმჯდომარისა და გადაწყვიტეს, ნაშუადღევს 2 საათიდან გავიდნენ სამუშაოთ. ზოგიერთებმა მოითხოვეს კრების წინაშე წამომდგარიყვენ, თვითონი გვარები დაესახლებიათ იმ 30 კაცს, რომელნიც სხვებში გამოვრჩენ, ფიცი გატეხეს და სამუშაოთ გავიდნენ; ზოგმა მათი დასჯაც მოინდომა ზნეობრივად. უმრავლესობამ უხერხულათ ცნო ამ საქმის განხილვა და დაკმაყოფილდა ერთის ორატორის განცხადებით, რომ ფიცის გამტეხთ, რაც ვთქვით აქ, ზნეობით სასჯელათ ის ეყოფათ. კრება ნაშუადღევს 2 საათზე დაიშალა.

თფილისის კავკასიის სამეურნეო საზოგადოების კრება.

13 აპრილს კავკასიის სამეურნეო საზოგადოების დარბაზში მოხდა კრება თფილისის მასწავლებლებისა. კრებას დაესწრო დაახლოვებით 300-მდე ქალი და კაცი. კრების თავმჯდომარეთ არჩეულ იქნა არ. ბაბოვი.

თავმჯდომარემ აუხსნა კრებას სკოლის ახლანდელი მდგომარეობა და გამოთქვა ის აზრი, რომ სკოლის გასაუმჯობესებლათ საჭიროა ძირითადი რეფორმები სკოლის საქმეებისა; სკოლის რეფორმები მჭიდროდ დამოკიდებულია პოლიტიკურ რეფორმებთან. სკოლაში გავეფუძეულია თვითნებობა და ამით აიხსნება მისი ზნეობრივი და გონებრივი დაცემა. საჭიროა სკოლას ამ ნაირ მდგომარეობიდან დახსნა, მარა ვინ შეძლებს ამას. ახლანდელმა ბიუროკრატიათ, რომლის ხელშიაც დღეს სკოლა არის, დაკარგა ყოველ გვარი გავლენა, თვით პედაგოგებსაც გამოეცალათ ნიადაგი. და ამას ამტკიცებს დღევანდელი გაფიცვა მოსწავლე ახალგაზრდობისა. ჩვენი მიზანია გამოვარკვიოთ ის მიზეზები, რომლებმაც სკოლა ასეთ განსაცდელში ჩააგდეს. დღეს მთელი რუსეთის პედაგოგები და მშობლები აღიარებენ ახლანდელი სკოლის უვარგისობას, რასაც მოწმობს სხვა და სხვა რეზოლიუციები. (აქ თავმჯდომარემ წაიკითხა რეზოლიუციები ხარკოველ მშობლებისა, მოსკოველ პედაგოგებისა და პეტერბურგელ პროფესორებისა). შემდეგ თავმჯდომარემ მიმართა კრებას, რომ მსურველს თავისი აზრი გამოეთქვა.

ბ. ცვეტნიცკიმ წაიკითხა ვრცელი მოხსენება, რომელშიაც გამოარკვია სკოლის ამ ზომამდე დაცემის მიზეზები და ნათლათ დაახსიათა ახლანდელი მისი მდგომარეობა. ისტორიული მაგალითებით მან დაამტკიცა, რომ მთავრობა ყოველ გვარ ღონისძიებას ხმარობდა, რათა სწავლა-განათლება თავის პოლიტიკურ-ბიუროკრაციულ მიზნის გასახორციელებლათ გამოეყენებია, და არა ხალხის გონებრივად და ზნეობრივად გასავეითარებლათ. იყო დრო, როცა ძველი ენები განდევნილი იყო, რადგან ძველი კლასიკური მწერლები მავნებლათ მიაჩნდა თავის ინტერესებისათვის და ფილოსოფიას და ბუნებისმეტყველებას ებლაუჭებოდა. მაგრამ ალექსანდრე II-ს დროიდან მთავრობის ასეთი მიმართულება შეიცვალა. ახლა მის სათაყვანებელ საგნებათ გახდა ძველი ენები, და აი მან განდევნა ფილოსოფია და ბუნებისმეტყველება და სამაგიეროდ გაამეფა წინათ უარყოფილი კლასიციზმი. რუსეთის სასწავლებლებში გაჩნდნ ყოველად უბადრუკი მასწავლებლები ძველი ენებისა, რომელნიც ამახინჯებდნ როგორც ძველ კლასიკების აზრს, აგრეთვე რუსულ ენას. ასეთმა სისტემამ გარყვნა და დაამახინჯა ახალგაზრდობა. მოხსენების დასასრულში ბ. ცვეტნიცკიმ დაამტკიცა, რომ მთავრობას კარგათ ესმის ახლანდელი სკოლის მდგომარეობა, მარა მის გასაუმჯობესებლათ არავითარ ზომებს არ ღებულობს, იგი სხვა და სხვა კომისიების დანიშნვით ატყუილებს საზოგადოებას, თვალს უხვევს მას და ამიტომ ჩვენ დღევანდელი მთავრობიდან არაფერს არ უნდა მოველოდეთ.

შემდეგ ბ. ჩიტაძემ წაუკითხა კრებას თავისი სიტყვა, რომელშიაც მაღალი ფრბზები ქარბობდენ შინაარსს.

სიტყვა ერთობა ბ. რატიშვილმა. ერთათ ერთ საშუალებათ, რომელსაც შეუძლია სკოლის დეხზე წამოყენება ორატორი თვის მხოლოდ დედა ენაზე სწავლებას. მისი სიტყვიდან ასე გამოდის, რომ რუსეთში, სადაც დღეს სწავლება სამშობლო ენაზე წარმოებს, სკოლა შეენიერთ არის მოწყობილი და არავითარ რეფორმას არ საჭიროებს. ამის და გვართათ ის რთული საკითხი, რომელიც დღევანდელ წეს-წყობილების შეცვლისთან არის დაკავშირებული, ბ. რატიშვილმა ასე მარტივად გადაჭრა.

ბ.ნ. ცვეტნიცკიმ შემდეგ ის აზრი გამოთქვა, რომ დღეს რეზოლიუციებს და პეტრიციებს არავითარი მნიშვნელობა აღარ აქვთ, და ამიტომ საჭიროა პირდაპირ საქმის დაწყება. ჩვენ უნდა შევევტოდე, შევეკრათ კავშირი პეტერბურგელ ამხანაგების მაგალითისაგან. ყველასათვის ცხადია, რომ აწინდელ მდგომარეობაში სწავლების გაგრძობა შეუძლებელია და თუ ძირითადი ცვლილება არ მოხდა საზოგადო წეს-წყობაში, მომავალ სექტემბრიდან პედაგოგები უნდა გაიფიცნენ. მარა მოსლოდნელია, რომ ეს აღარ დაგვირდება.

თავმჯდომარე თხოულობს რეზოლიუციის პროექტის მოსმენას. ამ დროს სიტყვას თხოულობს ერთი მუშათაგანი. თავმჯდომარე აძლევს სიტყვას და კითხულობს მის ვაგარს.

მუშა: მე ვცხოვრობ რუსეთში და ამისათვის საჭიროთ არა ვთვლი ჩემი ენაობა გამოვაცხადო. სკოლის კითხვა მქედროთ შეკავშირებულია მუშათა კითხვასთან. დიდი ხანია, რაც რუსეთის ხალხი კენესის და იტანჯება მძიმე მონობის ქვეშ. მარა დღეს მშრომელმა ხალხმა იცნო თავისი მტერი და მისი კენესა მუქარათ იქცა. ვერც ცხებ, ვერც ვადასახლება და ვერც კატორგა ვეღარ ჩააჩუმებს მის მედვარ პროტესტს ხმას. პირიქით ყველა ეს ზომები კიდევ უფრო იწვევენ მას საბრძოლველათ. ყოველ წუთს უნდა მოველოდეთ, რომ ხალხი იგრიალებს და დაამხვრევს იმ ბოროტლებს, რომლებითაც იგი აქამდის ხელაფხვ შეკრული იყო.

თავმჯდომარე. გთხოვთ საგანზე ელაპარაკოთ: აქ ჩვენ სკოლის საქმეებზე შევიკრიბეთ. ნუ დავიწყებთ, რომ ჩვენ ინტელენგენტები ვართ, და ჩვენ კარგათ გვესმის თქვენი ლაპარაკი გთხოვთ სკოლაზე ელაპარაკოთ.

მუშა: მე სკოლაში აღზრდილი არა ვარ. ჩემი სკოლა ქუჩა და თუ ლაპარაკის ნებას არ მომცემთ, გავეჩრდები.

შემდეგ ორატორებში განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცია გრთმა მასწავლებელთაგანმა, რომელმაც ხელოვნურათ დაახასიათა ახლანდელი მასწავლებლები, გააკიცხა მათი სილაჩრე უფროსების წინაშე, ნათლათ დაახასია კრებას, როგორ დაუკარგავს ახლანდელ პედაგოგს ყოველგვარი ადამიანური ღირსება. როგორ გულადობას იჩენს იგი მოსწავლეებთან და როგორი მხდალია უფროსების წინაშე.

თავმჯდომარის წინადადებით კრებამ ერთხმათ მიიღო შემუშავებული რეზოლიუცია, რომელიც ზევით გვაქვს დაბეჭდილი.

რედ. გაშვილ. ი. შ. როსტომაშვილი.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1905 годъ
(Седьмой годъ издани)
на еженедѣльную газету
„ПРАВО“

выходящую безъ предварительной цензуры подъ редакціей пр.-доц. В. М. Гессена и Н. И. Лазаревскаго и при ближайшемъ участіи Г. В. Гессена, пр.-доц. А. И. Каминка, проф. Л. И. Петражицкаго, по прежней программѣ.

Годовые подписчики получаютъ въ качествѣ приложений: Сборникъ рѣшеній кассационныхъ департаментовъ и общаго собранія I-го и кассационныхъ департаментовъ Правит. Сената.

Редакція даетъ годовымъ подписчикамъ „ПРАВА“ безплатные отвѣты (въ количествѣ не болѣе 3-хъ) на юридическіе вопросы.

Въ „Правѣ“ помѣстили статьи слѣдующія лица: К. К. Арсеньевъ, проф. Берн. ун. В. І. Борткевичъ, пр.-доц. Ф. А. Вальтеръ, М. М. Винаверъ, проф. А. К. Вульфбертъ, Л. В. Гантоверъ, М. И. Ганфманъ, сен. А. Г. Гасманъ, пр.-доц. М. Я. Герпенштейнъ, проф. А. Х. Гольмстенъ, В. Голубевъ, пр.-доц. М. Б. Горенбергъ, О. О. Грузенбергъ, проф. А. Г. Гусаковъ, пр.-доц. Н. В. Давыдовъ, проф. Н. Л. Дювернуа, Г. Г. Евангуловъ, В. Б. Ельяшевичъ, проф. С. И. Живаго, проф. А. А. Жижленко, Н. И. Юрданскій, проф. И. А. Ивановскій, сен. А. Θ. Кони, баронъ С. М. Корфъ, Н. Е. Рудринъ, Н. И. Кузнецовъ, Г. А. Ландау, А. А. Леонтьевъ, В. О. Люстяхъ, пр.-доц. Г. В. Михайловскій, проф. С. А. Муромцевъ, В. А. Макотинъ, проф. В. М. Нечаевъ, проф. П. И. Новгородцевъ, баронъ Б. Θ. Нольде, проф. Берлин. ун. Др. Оертманъ, проф. М. Я. Пергаментъ, О. Я. Пергаментъ, проф. А. А. Пюнтковскій, П. А. Потъхинъ, А. С. Пругавинъ, В. А. Пѣшехоновъ, И. М. Рабиновичъ, М. А. Рейснеръ, Θ. И. Родичевъ, проф. Н. Н. Розинъ, В. И. Семевскій, Б. Д. Снасовичъ, М. А. Стаховичъ, И. М. Страховскій, сенаторъ Н. С. Таганцевъ, Е. Н. Тарновскій, проф. кн. Е. Н. Трубецкой, проф. кн. С. Н. Трубецкой, пр.-доц. В. М. Устиновъ, проф. И. И. Фойницкій, В. В. Хижняковъ, проф. П. П. Цитовичъ, проф. Н. М. Цытовичъ, пр.-доц. Л. В. Шалландъ, проф. Г. Ф. Шершеневичъ, Гр. И. Шрейдеръ, Г. Н. Штильманъ, И. Г. Щегловитовъ и др.

Поставивъ въ числѣ своихъ задачъ ознакомленіе читателей съ существующей судебною и судебно-административною практикою, а также разработку этой послѣдней, „Право“ удѣляетъ широкое мѣсто судебнымъ отчетамъ, а также разбору рѣшеній, приговоровъ и административныхъ постановленій, представляющихъ принципиальный интересъ. Отчеты о всѣхъ дѣлахъ, рассмотрѣнныхъ въ кассационныхъ департаментахъ Правительствующаго Сената, печатаются въ ближайшихъ послѣ засѣданій номерахъ.

Въ Справочномъ отдѣлѣ печатаются: алфавитный списокъ лицъ несостоятельныхъ, ограниченныхъ и освобожденныхъ отъ ограниченія въ правоспособности; алфавитные списки уничтоженныхъ довѣренностей; списки дѣлъ, назначенныхъ къ слушанію въ Прав. Сенатѣ, а также и резолюціи по заслушаннымъ въ Сенатѣ дѣламъ.

Подписная цѣна: на годъ съ доставкой и пересылкой 7 руб., на полгода 4 руб. Допускается разсрочка: при подпискѣ 4 руб. и къ 1 мая 3 р. За границу на годъ—10 руб. Отдѣльные номера продаются по 20 к.

ГЛАВНАЯ КОНТОРА: С.-Петербургъ, Загородный пр. № 2, при юридическомъ книжномъ складѣ „ПРАВО“. Складъ высылаетъ всѣ имѣющіяся въ продажѣ книги по вопросамъ правовѣднія и обществовѣднія. Подписчики „Правы“ пользуются при выискѣ частныхъ изданій скидкой въ размѣрѣ 5%.